



Siljan kommune

Økonomi

2019-22

Rådmannens utkast

23. mai 2018





Økonomi 2019-22

Innledning.....	2
Fokusområder	4
Administrasjon	5
Oppvekst	11
Helse	17
Samfunn	25
Økonomiplan.....	35
Avslutning	40

Innledning

Handlingsprogrammet

Kommunen skal ha en samlet kommuneplan som omfatter samfunnsdel med handlingsdel og arealdel¹. Økonomiplanen inngår i denne handlingsdelen som rulleres årlig, heretter kalt handlingsprogram. Handlingsprogrammet inneholder strategiske mål og økonomiske rammer for kommende fireårsperiode.

Kommuneplanens samfunnsdel skal være grunnlag for avdelingenes planer og virksomhet. De ulike kommunedelplanene har en handlingsdel som angir hvordan den enkelte plan skal følges opp. Handlingsdelen rulleres årlig og er innarbeidet i handlingsprogrammet. Vi har valgt å bygge opp handlingsprogrammet etter den administrative organiseringen slik at hver kommunalsjef redegjør for sin virksomhet.

Rådmannen har organisert kommunen i 4 avdelinger²: Administrasjon, Oppvekst, Helse og Samfunn. I tillegg er personal, NAV og næring direkte underlagt rådmannen og i dette dokumentet under Avdeling for administrasjon. Den politiske organiseringen³ følger den samme strukturen med formannskapet og tre utvalg knyttet til de ulike avdelingene.

Økonomiske rammer og forutsetninger

I handlingsprogrammet legges driftsbudsjettet for 2019-22 frem i faste 2018-kroner. På utgiftssiden er det heller ikke tatt hensyn til lønnsvekst, demografiendringer eller annen prisjustering. Også investeringsprosjektene presenteres i faste 2018-kroner.

De økonomiske rammene for handlingsprogrammet 2019-22 bygger på rammene vedtatt budsjett for 2018 og handlingsprogrammet for 2018-21. Signalene i kommuneproposisjonen for 2018 er innarbeidet i dette dokumentet. Tidligere vedtatte prosjekter for kommende år er ikke omtalt i dette dokumentet. Det vises til tidligere økonomiplaner for nærmere beskrivelse.

I hele økonomiplanperioden er det lagt opp til investeringer på totalt 80,69 millioner kroner. 34,35 millioner kroner av dette er tenkt finansiert med eksterne lån. Dette er en høy belåningsgrad og renter og avdrag vil utgjøre en betydelig utgift i kommunens driftsregnskap.

Det er et mål at netto driftsresultat ligger på 1,75 % av driftsinntektene⁴. I planperioden 2019-22 har det ikke vært mulig å oppnå dette selv om driftsnivået er endret. Nye store låneopptak belaster driften i årene som kommer. Flyktningssituasjonen og manglende mottak av flyktninger gir en betydelig reduksjon i inntekter. Kommunen mottar redusert stønad over de neste tre årene og ingen stønad det siste året i planperioden. Det er knyttet utgifter til denne stønaden som også blir redusert, men det er ikke mulig å redusere utgiftene tilsvarende reduserte inntekter. Flyktningene trenger videre oppfølging og integrering og bemanning er redusert til et minimum for å håndtere den totale mengde oppgaver. Inntektssystemet som er gjeldene fra januar 2017 representerer fortsatt en betydelig reduksjon i statlige inntekter. Netto driftsresultat er så vidt positivt det første året i perioden, mens de siste årene er negative. Det negative resultatet finansieres ved bruk av disposisjonsfond. Et sterkt fokus på effektivisering av tjenestene må opprettholdes.

Utkastet til økonomiplan 2019-22 innebærer redusert ressursinnsats innen alle avdelingene. Det er betydelige investeringsprosjekter og stor aktivitet i kommunen i planperioden. Flyktningssituasjonen og

¹ Plan og byggingsloven av 27. juni 2008 nr. 71 § 11-1.

² Kommunal organisering ble vedtatt av Siljan kommunestyre den 16. juni 2009 i sak 18/2009.

³ Politisk organisering ble vedtatt av Siljan kommunestyre den 15. desember 2009 i sak 62/2009.

⁴ Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi den 20. april 2015.

det nye inntektssystemet krever innstramming og nøkternhet fremover. Prognosen for rammetilskudd og skatt er satt med forutsetning av at folketallet holdes på samme nivå som inngangen i 2018. SSB har en mer negativ prognose, men den er basert på de siste årenes negative trend. Denne forutsetter vi nå har snudd.

Befolkningsutviklingen

Folketallet i kommunen er 2 351 per 1.1.2018. Dette er en reduksjon på 6 personer i løpet av 2017 eller 0,3 %. Dette er svakere resultat enn Telemark, som i gjennomsnitt har opprettholdt nivået fra året før. Telemark ligger imidlertid lavere enn utviklingen for hele landet i gjennomsnitt. Folketilveksten i landet lå på 0,7 % i 2017, noe som er litt lavere enn året før.

For Siljan var det og fødselsoverskudd på 3 og netto utflytting på 9. I disse tallene ligger en netto innvandring på 15 personer⁵.

Kommunens fremtidige økonomiske situasjon avhenger av fremtidig befolkningsvekst. Både skatteinntekter og rammetilskudd blir påvirket av befolkningsutviklingen. Befolkningssammensetningen er også en viktig faktor ved beregning av rammetilskuddet. Det satses på ulike fronter for å stimulere befolkningsvekst i kommunen i planperioden og videre fremover. Dette fokuset må opprettholdes.

Kommunens driftsinntekter

Skatt på inntekt og formue

Siljan kommune er en minsteinntektskommune og nivået på skatteinntekten har holdt seg lavt over flere år. Nivået har imidlertid økt noe de siste to årene og vi har i planen lagt til grunn 1 % høyere vekst enn 2018-grunnlaget. Kommunen har en skatteinngang som er 83 % av landsgjennomsnittet. Dette blir kompensert delvis gjennom inntektsutjevningstilskuddet. Befolkningsutviklingen og næringsutvikling i årene fremover vil kunne påvirke inntektsmulighetene.

Eiendomsskatt

I dette handlingsprogrammet er det lagt til grunn inntekter fra eiendomsskatt på samme sats som kommunestyret vedtok i budsjett for 2018 for første år, deretter økning med 0,5 promillepoeng hvert år. Dette gir en eiendomsskattesats på 5 promille i 2022. Det bidrar til å bufre den alvorlige inntektssvikten kommunen vil få fremover.

Rammetilskudd

Med bakgrunn i signaler om kommuneøkonomiproposisjonen for 2018 og avtale om nytt inntektssystem er det utarbeidet en prognose for utviklingen i rammetilskuddet i perioden. Kommunen legger til grunn prognosen utarbeidet av KS i mai 2018, justert med innbyggertall for 2018 gjennom hele perioden.

Gebyrer og brukerbetalinger

Gebyrene for vann, avløp og renovasjon fastsettes etter selvkostprinsippet og kan bli justert som følge av vedtatte investeringer innenfor disse områdene. Avgiftene vil reguleres etter erfaringstall fra 2018.

Kommunens driftsutgifter

Lønns- og pensjonsutgifter

Lønn og pensjonsutgifter utgjør om lag 70 % av kommunens driftsutgifter. Enhver utvidelse av tjenestetilbudet medfører økte utgifter. Det er ikke korrigert for lønnsøkninger i dette handlingsprogrammet.

Siljan kommune gikk over fra en amortisering av premieavviket⁶ på 1 år til en amortiseringstid på

⁵ Kilde SSB, kommunefakta for Siljan kommune

⁶ Amortiseringstid av premieavvik ble vedtatt av Siljan kommunestyre den 17. juni 2014 i sak 37/2014.

7 år fra og med regnskapsåret 2015, med virkning for premieavvik som oppstod i 2014 og senere. Endringen medfører at de store variasjonene de siste årene i premieavviket vil bli mindre de neste årene.

Varer og tjenester

Utgifter til varer og tjenester i sektoren korrigeres årlig med den kommunale deflatoren. Denne korrigeringen er ikke gjort i den økonomiske handlingsplanen for perioden. Deflatoren er anslått til 2,6 % i 2018.

Finans

Siljan kommune har en enkel plassering av sine aktiva i tråd med vedtatt finansreglement⁷. Det er lagt inn en forventet avkastning etter kommunalbankens budsjettrente for 2019 - 2022. Rente og avdragsutgiftene må forventes å øke i årene fremover i takt med fremlagt investeringsplan. Dette er innarbeidet i planen. Det er fortsatt signaler om et lavt rentenivå i årene fremover, men med en viss økning i fireårsperioden. Denne er noe høyere enn hva som ble lagt til grunn i forrige økonomiplan.

Driftsresultat

Netto driftsresultat er en viktig indikator på den økonomiske balansen. Det legges i planen opp til et netto driftsresultat som ikke er bærekraftig over tid. Dette er etter at driften er justert ned til et meget nøkternt nivå med fokus på lovpålagte oppgaver og mulighet for å løse nye utfordringer innen allerede gitte rammer. Det budsjetteres med driftsunderskudd i hele. Dette er følgelig under anbefalt nivå på 1,75 % driftsresultat. Det er store utgifter til renter og avdrag i forbindelse med låneopptak til store investeringsprosjekter som bygging av ny barnehage og sentrumsbygg. Det er således ikke disponible midler til avsetninger og investeringer fra driften. For å få driftsbudsjettet i balanse legges det opp til å benytte fondskapital. Dersom ikke rammetilskuddet blir forbedret, må det gjennomføres reduksjoner direkte i tjenestetilbudet for å møte det negative netto driftsresultatet i økonomiplanperioden.

Fokusområder

Siljan kommune har følgende målsettinger i kommuneplanens samfunnsdel⁸:

- a) Øke folketall med over 1 % årlig.
- b) Legge til rette for attraktive boliger og bomiljø for mennesker i alle aldre og livssituasjoner.
- c) Siljan må aktivt legge til rette for unge mennesker som er i etableringsfasen med særlig fokus på:
 - gode barnehager
 - gode skoler
 - trygge oppvekstmiljøer og skoleveier
 - lokalt kulturtilbud som gir muligheter for aktivitet og opplevelser
 - gode pendlingsmuligheter til Grenlandsbyen
- d) For Siljan kommune som leverandør av tjenester til innbyggerne må kontinuerlig fokus på kvalitet og brukerbehov ligge som en basis for all virksomhet.

Disse fokusområdene ligger bak de prioriteringene som til enhver tid gjøres i kommunen. I tillegg er det viktig å fokusere på medarbeiderne som vår viktigste ressurs.

⁷ Reglement for finans- og gjeldsforvaltningen ble vedtatt av Siljan kommunestyre den 28. mars 2017 i sak 9/17.

⁸ Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av Siljan kommunestyre den 17. juni 2014 i sak 32/2014.

Administrasjon

Innledning

Avdelingen er en støttefunksjon for kommunes avdelinger og har ansvar for servicekontor, informasjonsarbeid, arkivtjeneste, politisk sekretariat, økonomi- og personalforvaltning, tjenesteutvikling og kvalitetsarbeid og eiendomsskattekontor. Personalforvaltning er i 2018 skilt ut som en egen enhet direkte underliggende rådmann. Enheten ledes av HR-sjef. Kommunens beredskapsarbeid er også tilhørende administrasjonsavdelingen. I tillegg er tilrettelegging av arbeidet for de politiske styringsorganene og kjøp av revisjonstjenester lagt til avdelingen. Kommunens andel av felles driftsutgifter til NAV-kontoret og Siljan kirkelige fellesråd er også lagt inn under rammeområdet.

Personellmessig omfattes avdelingen av rådmannen, HR-sjef, økonomisjef og staben.

Mål for avdelingen

- Være en viktig støttespiller for alle kommunens tjenesteområder
- Bidra til at Siljan kommune er en attraktiv arbeidsgiver
- Utvikle og forbedre kommunens løpende økonomistyring
- Utvikle en funksjonell hjemmeside etter dagens standard og krav
- Økt fokus på beredskap, øvelser, rutinebeskrivelser

Status

Nøkkeltall

Brutto driftsutgifter til politisk styring i kr per innbygger	2017	2016	Brutto driftsutgifter til funksjon 120 Administrasjon, i kr per innbygger	2017	2016
Siljan	1 200	1 148	Siljan	5 604	5 321
Kostragruppe 1	743	680	Kostragruppe 1	5 038	4 839
Telemark	482	445	Telemark	3 641	3 487
Landet	401	370	Landet	3 561	3 385

Siljan kommune har høyere utgifter til politisk styring sammenliknet med kommunegruppen. Dette har sammenheng med politikergodtgjøringen og antall formannskaps- og kommunestyremedlemmer i forhold til befolkningstall. Driftsutgifter til funksjon 120 Administrasjon inkluderer også diverse interkommunale kjøp som IKA Kongsberg og GKI. Dette er overgripende for hele organisasjonen.

Sentrale utfordringer

Økonomikontoret

Det er en konstant utvikling av digitale løsninger og systemer og dette er en viktig, men utfordrende oppgave som vi har fokus på. Vi søker å oppnå mer effektive rutiner og digitale systemer er viktig verktøy i denne sammenheng.

Fokus på å videre arbeide med rutiner og erfaringsoverføring i avdelingen er nødvendig for å sikre en større robusthet. Kontoret har en lav bemanning i forhold til oppgaver som må løses og mange arbeidsoppgaver er personavhengig. Dette løses ved å fortsette å produsere og oppdatere gode rutinebeskrivelser og ha fokus på samarbeid og å lære av hverandre.

Servicekontoret

Kommunen har innført fullelektronisk sak og arkivsystem og det er planlagt oppgradering og videreutvikling av dette som et prosjekt gjennom planperioden. Det settes av kr 250 000 for implementering sammen med de andre grenlandskommunene. Dette er en usikker kostnad fordi det er stadig utvikling på dette feltet.

Personalforvaltning

Det er en hovedutfordring å holde sykefraværet i kommunen nede på akseptabelt nivå. Det er stort sett naturlige variasjoner fra det ene året til det andre. Fokus på arbeidsmiljøet i de enkelte avdelingene gir muligheter for å øke nærværet på arbeidsplassen. Sentrale tiltak som tilbud om ulike treningsformer til ulike personalgrupper vil videreføres. Det vil i det kommende året forsøkes å finne tiltak på de psykiske årsakene til sykefravær.

Oppfølging av langtidssykemeldte vil være i fokus.

Det må fortsatt være et mål å få etablert et elektronisk kvalitetssikringsverktøy i løpet av planperioden. Det er ikke satt av konkrete midler til et slikt prosjekt.

Det er fokus på regelmessig opplæring som omhandler generelle tema for hele organisasjonen, i tillegg til prioriteringer som kommer frem av plan for kompetanse.

Beredskap

Et beredskapsråd bestående av offentlige og private aktører ble opprettet i 2017. I inneværende år vil den 4-årige ROS-analysen innen beredskap bli gjennomført. ROS-analysen gir et faktagrunnlag for revidering av Plan for Beredskap og arbeidet i kommunens kriseledelse. Avdeling for Samfunn har innarbeidet kjøp av nytt aggregat ved Siljan sykehjem.

Beredskapsråd er nå en godt innarbeidet møteform med aktuelle parter i beredskapsarbeidet og må fortsette med god kommunikasjon på viktige områder, som mål. Beredskapsrådet vil åpne for bedre kjennskap til de ulike aktørene og gi grobunn for konstruktive samarbeidsformer utenom selve beredskapsrådsmøtene.

Næring

Organisering av næringsarbeidet er i endring. Kommunestyret har vedtatt en ny organisering av Vekst i Grenland⁹. Dette innebærer blant annet at ressursene til næringskonsulentene føres tilbake til de respektive kommune. For Siljan innebærer dette kun 5 % av en stilling. Det er politiske signaler på at det er ønskelig å øke ressursbruken til næringsarbeidet, uten at det er en formell avklaring på dette.

⁹ Vedtatt av Siljan kommunestyre den 8.5.2018 i sak 37/2018.

Visit Grenland AS ble avviklet fra 31.12.2017. Kommunene i Grenland har gått all in i Visit Telemark AS og det er gjennomført en virksomhetsoverdragelse for de ansatte¹⁰. I tillegg til basisavtalen for kjøp av tjenester er det inngått en markedsføringsavtale for kommunene i Grenland for ett år.

Innad i kommunen skal det være et kontinuerlig fokus på å utvikle et attraktivt sentrum, etablere attraktive boområder og opprettholde et godt kollektivtilbud. Slik vil Siljan kunne tiltrekke seg nye innbyggere og ny næringsvirksomhet. Utviklingen av kollektivtilbudet ivaretas innenfor prosjektet «Bypakke Grenland» sine økonomiske rammer. I utviklingen av Siljan sentrum og Holtesletta industriområde legges det til rette for etablering av nye virksomheter. Ledige næringsarealer markedsføres felles av kommunene i Grenland.

Interkommunalt samarbeid

Grenlandssamarbeidet koordinerer det interkommunale samarbeidet i regionen. Kommunene er økonomisk ansvarlig for driftskostnadene til sekretariatet. Tidligere ble disse kostnadene finansiert av skjønnsmidler fra Fylkesmannen i Telemark. Fordelingsnøkkelen er nå 30 % på antall kommuner og 70 % på antall innbyggere. Skien kommune er vertskommune for Grenlandssamarbeidet.

NAV

Målsetninger og utfordringer fremover

De langsiktige og overordnede føringene for NAV er: flere i arbeid, bedre brukermøter og økt kompetanse.

NAV er et partnerskap mellom stat og kommune, og arbeids- og velferdsforvaltningen har ansvar for å tilby arbeidsrettet oppfølging til personer som trenger bistand for å komme i arbeid eller fortsette i et arbeidsforhold. Til denne oppgaven disponerer forvaltningen et vidt tjenestespekter innenfor både det kommunale og statlige ansvarsområdet.

NAV-kontorets hovedoppgave er å bidra til at innbyggerne i Siljan kommer i jobb, eller beholder jobben de har. Det betyr at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, fremme overgangen til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. I denne sammenhengen benyttes ulike virkemidler. NAV-kontoret skal bistå slik at du får de ytelsene du har krav på. Ut over dette har NAV-kontorene også i oppgave å gi opplysning, råd og veiledning og økonomisk støtte etter Lov om sosiale tjenester i NAV, og ansvar for kvalifiseringsprogrammet, flyktingarbeid, introduksjonsordningen, samt gjeldsrådgivning.

NAV Siljan har totalt 4 ansatte, to statlige og to kommunalt ansatte, hvorav en kommunalt ansatt lønnes 50/50 av kommune og stat.

NAV har to brukergrupper: kommunens tjenestemottakere og kommunens arbeidsgivere. Vårt hovedoppdrag er å følge opp våre to brukergrupper i forhold til arbeid og aktivitet. I denne planperioden skal NAV-kontoret øke sin markedskompetanse og etablere mer kontakt med det lokale næringsliv. Det skal i større grad bruke det ordinære arbeidsliv som tiltaksarena.

NAV Siljan sine prioriterte målgrupper er ungdommer under 30 år, innvandrere og personer med nedsatt arbeidsevne. Det er et mål for kontoret å øke overgangen til arbeid og utdanning for disse.

NAV Siljan har følgende fokusområder:

- Lov om sosiale tjenester i NAV
- Lov om introduksjonsordning for nybosatte flyktinger og bidra til at de at disse kommer i utdanning /arbeid.
- Tett oppfølging av brukere i arbeidsmarkedet.

¹⁰ Vedtatt av Siljan kommunestyre den 6.2.2018 i sak 11/2018.

- Arbeidsrettede tiltak
- Digitalisering

Brukerne i NAV Siljan skal møte et NAV der statlig og kommunal tjenesteyting er helhetlig og integrert.

Gjennom den senere tid har vi sett en positiv utvikling i arbeidsmarkedet. Det er grunn til å tro at dette vil fortsette selv om prognosene er usikre. For NAV Siljan er de økonomiske hovedutfordringene knyttet til utgiftene til økonomisk sosialhjelp. NAV Siljan ønsker bedre samarbeid med andre aktører i kommunen for å kunne legge til rette for mer helhetlige og koordinerte tjenester i kommunen for brukerne. Det legges opp til et godt samarbeid både internt i NAV og med andre aktører. Det må sikres tverrfaglig tilnærming og kompetansedeling mellom fagmiljøer på tvers av enheter og fagmiljøer.

Det bør iverksettes flere tiltak for å redusere utgiftene og kontinuerlig vurderes nye tiltak på området. Hovedfokus for reduksjon i utbetaling av økonomisk sosialhjelp er å få flere brukere økonomisk selvhjulpne gjennom overgang til arbeid.

Lov om sosiale tjenester i NAV

Lov om sosiale tjenester i NAV regulerer både individuelle tjenester og generelle oppgaver som skal bedre levekårene for vanskeligstilte og bidra til sosial og økonomisk trygghet. Det betyr at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, fremme overgangen til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal også bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Kommunen skal drive forebyggende virksomhet både mot befolkningen generelt og spesielt utsatte grupper for å forhindre at personer havner i vanskelige livssituasjoner. NAV-kontoret har en plikt til å medvirke i dette arbeidet. NAV-kontoret skal være særlig oppmerksom på forhold som er av betydning for sosialt vanskeligstilte, personer utenfor arbeidslivet og oppvekstvilkårene for barn og unge.

NAV-kontoret samarbeider på individnivå og systemnivå for å finne forsvarlige, helhetlige løsninger til beste for sosialt vanskeligstilte.

Nøkkeltall for Siljan kommune	2016	2017	Landet 2017
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp pr innbygger 20-66 år	1565	3433	
Sosialhjelpsmottakere	60	48	326
Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggere	2,5	2,0	
Andelen sosialhjelpsmottakere 18-24 år, av innbyggerne 18-24 år	9,2	4,9	
Brutto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp pr. mottaker	37 067	56 688	48 540
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år	3,6	2,8	
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 25-66 år	3,4	5,5	
Sosialhjelpsmottakere med stønad i 6 måneder eller mer	15	19	125
Andel mottakere med sosialhjelp som Hovedinntektskilde	60	56,2	41
Mottatte flyktninger	18	10	

Tabellen viser at andel sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde ikke har økt, men fortsatt er høy. Langtidsmottakere av sosialhjelp og utgifter til sosialhjelp har økt. Brutto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp pr. mottaker har en økning og dette kan skyldes høy bosetting av flykninger i 2016. Vi ser at flykningene utgjør en stor gruppe blant mottakere av økonomisk sosialhjelp. Det er en tendens at brukere som har barn og mottar økonomisk sosialhjelp, også har dette som sin hovedinntektskilde. Det positive er at andelen unge under 30 år som mottar økonomisk sosialhjelp er redusert, og stønadslengden er redusert.

Utfordringene i planperioden dreier seg om å få flere mottakere av økonomisk sosialhjelp til å bli økonomisk selvhjulpne, primært gjennom arbeid og utdanning. Særlige utfordringer er knyttet generelt til en stor andel personer som mottar økonomisk sosialhjelp over en lengre periode (over 6 måneder) og til flykninger. Det er derfor viktig av vi har tett oppfølging, god tiltak og at kommunen er med på å iverksette god og riktige tiltak for å få stanset denne utviklingen.

Flykningene utløser større utbetalinger sammenliknet med andre sosialhjelpsmottakere. Det må derfor prioriteres å ha en helhetlig jobbing på NAV, med tett oppfølging, riktig kartlegging, og bruk av hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak som fører til arbeid. For å få til en positiv utvikling på området sosiale tjenester i NAV er det viktig med nok ressurser for å ivareta tett oppfølging av brukere. Dermed er det viktig å legge prioriteringer for utvalgte målgrupper hva gjelder tettere oppfølging og tiltaksbruk. Nye digitale verktøy i NAV vil kunne frigjøre tid som NAV-veiledere i større grad kan benytte til nettopp den type oppfølging av brukere med mest behov, inkludert mer tilstedeværelse ute på arbeidsplasser og tiltaksplasser.

Kommunen har ansvar for å kunne tilby aktiviteter til personer som mottar økonomisk sosialhjelp, fra lavterskel tiltak til arbeidsrettede aktiviteter tilpasset behov og funksjonsnivå til den enkelte. NAV-kontoret fatter vedtak om redusert utbetaling dersom vilkår brytes. En utfordring i dette er at det krever mer ressurser på både administrasjon og oppfølging for å påse av aktivitetsplikten ivaretas. Erfaringer viser at aktivitetsplikten hindrer brukere i å være passive mottakere av ytelse og at aktivitet fører til ordinært arbeid.

Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet (KVP) er en del av fattigdomssatsningen hvor målgruppen er personer med nedsatt arbeidsevne som er, eller står i fare for å bli, langtidsmottakere av sosialhjelp. NAV tilstreber å tilby KVP til de brukerne som fyller vilkårene og er i stand til å nyttiggjøre seg programmet. Deltakere er minoritet språklige med liten arbeidstilknytning og det vil være i behov av både bedre norskkunnskaper og kvalifiserende tiltak over tid.

Den største utfordringen for et velfungerende arbeidsmarked er tilgang til arbeidsplasser og gapet mellom forventninger og krav i arbeidslivet opp mot formell kompetanse, språkferdigheter og funksjonsevne. Vi ser på kvalifisering som det viktigste tiltaket for å imøtekomme arbeidsgiveres kompetansekrav. Planene i kvalifiseringsprogrammet har fokus på riktig utdanning i forhold til arbeidslivets behov for sysselsettingen. Det er viktig å prioritere forebyggende tiltak overfor flykninger. Det er begrenset med overgang til arbeid fra Introduksjonsprogrammet og også for flykninger i Kvalifiseringsprogrammet. På Kvalifiseringsprogrammet jobbes det blant annet mye med videregående utdanning, og flere deltakere har mål om studier etter endt kvalifiseringsprogram, og går altså ikke rett i jobb.

Bosetting og oppfølging av flykninger

Kommunen er ikke anmodet om å ta imot flykninger i 2018. De siste flykningene ble bosatt i desember 2017.

Det har vært fokus på å bosette familier i Siljan kommune, oftest barnefamilier.

Flyktninger står ofte i fare for å bli langvarig mottakere av sosialhjelp, det gjelder spesifikt de som står uten jobb og med manglende språkkunnskaper etter endt introduksjonsprogram. Vi ser at det tar tid før flyktninger kommer over i arbeid eller høyere utdanning. Dette er et viktig område for NAV å ta tak i den kommende planperioden, men vi er helt avhengig av arbeidsgivere for å få til dette. Kvaliteten i flyktningarbeidet avhenger også av hvor godt vi lykkes i integreringsarbeidet i hele kommunen. NAV fortsetter å ha ansvar for å informere om arbeidsmarkedet og forberede introduksjonsdeltakerne på jobbsøkerprosessen.

Opplysning, råd og veiledning og gjeldsrådgivning

NAV bidrar med råd og veiledning til brukere med større eller mindre økonomiske problemer og eventuelt gjeldsproblemer. NAV Siljan har jobbet aktivt på dette feltet, og en ser at flere har behov for slik bistand. Enkelte har også frivillig forvaltning. Gjeldsrådgivningssaker og økonomisk rådgivning er generelt meget tidkrevende, men bidrar til at flere får orden på økonomien.

Siljan kirkelige fellesråd

Siljan kirkelige fellesråd øker kirketjenerstillingen fra 01.08.2018 med 5 % fra 20-25% stillingsressurs. Vielser og konserter legges inn i stillingen. Stillingen er justert etter revisjon av gudstjenesteforordningen i 2015. Kommunen har økonomisk ansvar for utgifter til kirketjenerstilling jf. Kirkeloven § 15.

Det var i forrige økonomiplanperiode satt av midler til oppgradert belysning av hovedparkeringsplass ved Siljan kirke. Dette prosjektet er skjøvet ut av økonomiplanperioden.

Driftstiltak

Administrasjon			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
15	2811	nav - reduksjon sosialstønad flyktninger		-100	-200	-300				
15	2421	nav - reduksjon i flyktningkonsulent			-365	-365				
15	2750	nav - reduksjon intro.stønad	-597	-1 454	-2 627	-2 814				
80	8001	Eiendomsskatt - øker til 5 promille i 2022						-750	-1 500	-2 250
	Sum		-597	-1 554	-3 192	-3 479	-	-750	-1 500	-2 250

Investeringsprosjekt

Administrasjon			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
1	1209	Oppfølging av plan for digitalisering	100	100	100	100				
1	1209	ITG	200	200	200	200				
1	1209	Oppgradering sak og arkivsystem		250						
	Sum		300	550	300	300	-	-	-	-

Oppvekst

Innledning

Avdeling for oppvekst omfatter barnehage, skole, Inn på Tunet (IPT), voksenopplæring, kulturskole, PP-tjeneste, forbyggende arbeid barn og unge og barnevernstjeneste.

Mål for avdelingen

Siljan– den beste kommunen å leve i - er en viktig forutsetning i kommuneplanen. Oppvekstavdelingen bidrar til å nå denne visjonen gjennom å sørge for at barn og unge tilbys opplæring som utvikler deres personlighet, teoretiske og praktiske ferdigheter i tillegg til respekt og toleranse for naturen og andre medmenneskers kultur.

Det overordnede målet for arbeidet i oppvekstavdelingen er at læringsløpet - for alle fra barnehage til videregående skole – skal gi barn, unge og flyktninger mulighet til å delta aktivt i samfunnsliv, og kvalifisere dem til arbeidsliv og høyere utdanning. Barnehage og skole sikrer at barn og unge har de beste forutsetninger for læring, sosial utvikling og inkludering. For å lykkes med å utvikle trygge oppvekstvilkår, forebygge utenforskap og styrke barns livsmestringskompetanse er vi avhengig av tverrfaglig samhandling som hviler på felles mål og ambisjoner.

Oppvekstavdelingen søker å nå visjonen i kommuneplanen og overordnet mål ved å følge opp delmålene i felles skole- og barnehageplan, og her er det skissert følgende satsinger:

1. God ledelse på alle nivå
2. Rett hjelp til rett tid
3. Tidlig innsats og godt samarbeid rundt barn og unge
4. Godt psykososialt miljø i skole og barnehage
5. Gode grunnleggende ferdigheter og kompetanser
6. God vurderingskultur
7. Godt kosthold og fysisk aktivitet
8. God språkopplæring for minoritetsspråklige barn og elever
9. Høy gjennomføring ved norskprøver for innvandrere
10. Bredde i kulturskoletilbudet

Siljan kommune leverer gode tjenester med høy kvalitet i skole og barnehage. Det skal kommunen også gjøre i neste fireårsperiode innenfor de rammer som økonomien tillater. Endringer i samfunnet og kommunes inntekter medfører noen utfordringer.

Sentrale utfordringer

Grunnskole

Felles for grunnskolen i Siljan gjelder at vi kostnadmessig ligger noe høyere enn sammenligningsgruppa, Telemark og landet på driftsutgifter til grunnskolesektor pr. innbygger 6-15 år. Hovedårsaken til dette er dels høye kostnader på SFO, som følge av gratis kjernetid og dels svært høye utgifter til kjøp av skoleplass i annen kommune og smådriftsulemper. Det er likevel viktig også å merke seg at om vi bare sammenligner oss med ellers små kommuner i fylket ligger vi lavest, da disse ligger på et snitt på kr 150 000.

Siljan kommune ligger likt med sammenligningsgruppen og noe høyere enn fylket når det gjelder lærertetthet.

Samlet sett får 6 % av elevene særskilt norskopplæring og nær 13 % av elevene får spesialundervisning. Det er viktig at barn i en sårbar situasjon får hjelp til rett tid, likevel må vi ha som mål å øke andel brukere som avslutter skolen uten behov for ytterlig oppfølging. Pedagogisk psykologisk tjeneste og skolene har et felles mål om å sikre høy kvalitet i den ordinære opplæringen. Dette betyr tilpasset opplæring for alle og spesialundervisning for de få.

Både 7. trinn og 10. trinn skårer høyt i elevundersøkelsen. Både på skolemiljø og læringsmiljø ligger vi likt eller bedre an enn fylket og landet. Selv om trivselen er høy, opplever skolene stadig flere elever som sliter. Mange føler på utenforskap og/eller annerledeshet de ennå ikke er komfortable med.

Ungdomsskolen opplever flere og flere elever med skolevegring. Dette er ikke unikt for Siljan, men noe UngData-undersøkelsen viser er en trend over hele landet. Det siste året har vi opplevd en stor økning i hendelser på fritiden som har påvirket, og vært svært krevende å håndtere, inn i skolehverdagen. Vi opplever også tendenser til gjengannelser basert på etnisitet helt ned i barneskolen. Barneskolen vil øke sosiallæreresressursen for neste skoleår.

Fra 1. august 2018 blir det ansatt miljøarbeider i ungdomsskolen. Miljøarbeideren skal ha fokus på forebyggende arbeid, være med på å skape en trygg og god skolehverdag for elevene, medvirke til at elevene beholder en god psykisk helse og kunne utvikle sin sosialkompetanse på best mulig måte. Miljøarbeideren er og tiltenkt og skulle følge opp klasser og enkeltelever med miljøtiltak i skoletida der det er kjente utfordringer, i tillegg til å følge opp og virke som voksenarbeider i UKIS. Det er bevilget lønnsmidler for ett skoleår og videre stillingsressurs.

Innenfor IKT vil det innføres elev-PCer i ungdomstrinnet, skole og barnehage vil få nytt administrativt system og kommunen skal innføre FEIDE. Kommunens IKT-konsulent vil i mindre grad ha mulighet til å jobbe inn mot skolene etter ITG samarbeidet, og det er derfor behov for å styrke ressursen til IKT-ansvarlig ved skolene. Etter lærenormen ble innført har skolene liten mulighet til å omfordele noe undervisningsressurs til dette arbeidet.

At kommunen ikke lenger får være mottakskommune for flyktninger påvirker også oppvekstavdelingen. De barna som går i grunnskolen har mange år igjen før de kan skrives ut fra grunnleggende norskopplæring, og noen av ungdommene mangler mye skolegang fra hjemlandet. Svikt i overføringer fra IMDI påvirker tilbudet vi kan gi disse barna/ungdommene svært hardt.

Grunnskolen i Siljan har over noen år opplevd utfordringer med rekruttering av lærere, og begge skolen har det siste året måttet ansette personer uten pedagogisk utdanning for å dekke opp behovet. Dette er en utfordring og kommunen må muligens se på lønn som et trekkplaster for å få kvalifiserte lærere til å søke jobb i Siljan.

Det er vedtatt å innføre en times fysisk aktivitet hver dag i grunnskolen (virkningsdato er ikke bestemt). I den forbindelse er det vurdert deltakelse i prosjektet Liv og røre i Telemark. Prosjektet skal bidra til bedre læring, trivsel og helse for barn og unge i skoler og SFO. Prosjektet har planer for fysisk aktivitet i samsvar med læreplanen i fagene. Det er også plan for sunn skolemat, og ved å delta i dette prosjektet ville ungdomsskolen kunne tilby gratis skolemat fire dager i uken. Kommunen vurderer å søke deltakelse i programmet f.o.m. skoleåret 2019/20. Det bli gitt stimuleringsmidler det første året, og utover dette året må kommune finansiere prosjektet selv, som vil ha en kostnad på kr 150 000 pr år. Det er så langt ikke funnet rom for dette.

Innføring av nytt valgfag i ungdomsskolen, programmering, krever noen investeringer. Vi kommer tilbake til dette i budsjett 2019.

Siljan kommune har hvert år tiltak for spesiell tilrettelegging. Nivået for dette justeres ut ifra vedtak.

Talenter for framtida er en langsiktig satsing på barn og unge i Grenlandsregionen. Formålet med satsingen er å forebygge frafall fra videregående skole og bidra til at flere unge på sikt blir kvalifisert for arbeidslivet. Kommunene Skien, Porsgrunn, Siljan, Bamble, Drangedal og Kragerø, samt fylkesmannen, fylkeskommunen og NAV, skal sammen styrke og forbedre innsatsen overfor utsatte barn og unge, på tvers av kommunegrenser og forvaltningsnivåer.

Talenter for framtida er over i en ny fase med oppfølging av eksisterende arbeid. Overgangen fra utviklingsarbeid til drift er en krevende og sårbar fase og stiller krav til tett oppfølging og koordinering av innsatsen. Her blir det viktigste fokuset å følge opp og sikre gjennomføring av tiltakene som er utviklet gjennom satsingen. I Siljan har to personer fått tildelt to timer hver pr. uken til dette arbeidet. Disse er fram til nå lønnet av midler via helsedirektoratet. Det er søkt om videreføring av disse midlene, men det er svært usikkert om vi får det.

Talenter for framtida forbereder en ny satsing på barnefattigdom. Gjennom det tverrfaglige arbeidet har barnefattigdom blitt satt på dagsorden som en sentral utfordring i Grenland. Telemark ligger høyest i landet på barnefattigdom. Siljan kommune fikk i 2017 tildelt kr 450 000 til dette arbeidet. For 2018 fikk kommunen tildelt kr 300 000, og i vedtaket fra Bufdir presiseres det at midlene bl.a. ikke kan gå til gratis kjernetid. Vi har derfor ikke eksterne midler til finansiering av gratis kjernetid i SFO for skoleåret 2019/20.

SFO i Siljan kommune drives fortsatt betydelig dyrere enn sammenligningsgruppa. Siljan kommune hadde i 2014 en gjennomgang av både organisering og foreldrebetaling i SFO. Både tilbudsstruktur og foreldrebetaling ble endret og ligger i dag likt med øvrige kommuner i Grenland. Hovedårsaken ligger i tilbudet om gratis kjernetid innenfor skoledagens lengde, «Siljanmodellen», som er et svært lukrativt tilbud. Fra skoleåret 2019/20 er det lagt inn en avvikling av gratis kjernetid, - kr 125 000. Dette er stipulert økt brukerbetaling, evt reduksjon i stilling.

Forebygging

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

Det er ønskelig at elevene skal få hjelp tidlig. Med tidlig innsats menes alle faser av opplæringa, dvs. tidlig inngripen når problemer oppstår/avdekkes. I 2017 mottok PP-kontoret 49 nye henvisninger, mot 46 i 2016. I tillegg følger PP-tjenesten klienter med større behov gjennom ansvarsgrupper og samarbeidsmøter ut grunnskolen. For disse klientene er samarbeidet mellom rådgiver på ungdomsskolen, fylkeskommunal PPT og kommunal PPT i overgang til videregående skole godt etablert. Logopedbehandling gis barn og skolelever. I 2016 var det 45 barn som fikk oppfølging av logoped. De fleste klientene følges over lenger tid/år.

PP-tjenesten er en lovpålagt rådgivingstjeneste for hjemmet, eleven og barnehagen/skolen når det er knyttet bekymringer til utvikling og opplæring. PP-tjenesten har 1,9 stillinger fordelt på fire personer. Disse skal sørve skolen, barnehagen, voksne med behov for logopedbehandling og elever i voksenopplæringa.

Innhold i tjenesten har endret seg. Tidligere ble det skrevet sakkyndige vurderinger for hele skoleløpet. Nå skal det skrives for bolker på ca. tre år. Svært mange barn og unge har behov for bistand og utredning fra PPT. I tillegg ser man en økt etterspørsel for å imøtekomme økning av antall flyktninger i kommunen. PP-tjenesten betjener minoritetsspråklige barnehagebarn, grunnskoleelever og elever i voksenopplæringa.

Det er fortsatt utfordringer med for få kontorplasser.

Forebyggende arbeid barn og unge

Siljan kommune har to målrettede tiltak: «Mekkegruppa», som har vært i aktivitet i hele 2017 med mellom 10-15 deltakere og «Kjærlighet og grenser» for elever og foreldre i 7. klasse. «Kjærlighet og grenser» ble ikke gjennomført i 2017.

Disse tiltakene er begge viktige og gode tiltak, men vi ser også stort behov for målrettede forebyggende tiltak inn mot flere grupper. Det er et særlig behov for tiltak rettet mot barn som vokser opp i familier med lav inntekt (barnefattigdomssatsingen) og tiltak rettet inn mot unge-voksne flyktninger (16- 25 år). Et godt kulturskoletilbud er også viktig i forhold til forebyggende tiltak. Studier viser at det er sammenheng mellom kulturtilbud til barn/ungdom og ulik problematikk senere i livet. Vi har sett et økt behov for forebyggende arbeid inn mot foreldregruppen. Plan for barnefattigdom, som ble vedtatt 2017, setter søkelyset på noen av disse utfordringene, og flere tiltak er gjennomført. Dette er imidlertid veldig sårbart, da alle aktiviteter er avhengig av at kommunen får eksterne midler.

Da ungdomsmiljøet stadig er i utvikling, og på noen områder på en utfordrende måte, jfr. det som ble omtalt under grunnskole, ville det være ønskelig å gjenopprette en SLT-koordinator og et ungdomsråd. Dette er ikke behandlet i talldelen av økonomiplanen.

Barnehage

Siljan kommune har to kommunale barnehager og i tillegg kommer Fagteam barnehage (styrket barnehage). Teamet består av en støttepedagog, en fagarbeider med spesialpedagogisk kompetanse og en språkpedagog. Teamet fordeles mellom Opdalen barnehage og Loppedåpan barnehage ut i fra behovet.

Barnehagen i Siljan drives dyrere enn fylket og sammenligningsgruppen. Dette skyldes dels lønnsutgifter fordi så og si alle ansatte har fagbrev eller høyskoleutdanning, og dels at Siljan har en noe høyere bemanningsnorm. Vi ligger noe over sammenligningsgruppa i antall ansatte med førskolelærerutdanning og langt over i antallet med fagarbeiderutdanning. Dette gir oss et godt utgangspunkt og trykker den faglige kvaliteten i barnehagen, men øker selvfølgelig lønnsutgiftene noe. Fra 1. august kommer det ny bemanningsnorm og ny pedagognorm for barnehager i Norge. Siljan er allerede på bemanningsnormen, maks seks barn pr voksen. Pedagognormen medfører at vi må ansette fem nye barnehagelærere, noe som resulterer i overtallighet av fem fagarbeidere. I samarbeid med tillitsvalgt er det utarbeidet en plan for å unngå å måtte gå til oppsigelser, og dette går ut på å tilby fagarbeidere muligheten til å ta barnehagelærerutdanningen på deltid over fire år. Totalt vil pedagognormen koste kommunen kr 600 000. Dette er lagt inn i økonomiplanperioden fra 2020.

På fordeling av ekstra ressurser til styrket tilbud og spesialpedagogisk hjelp ligger Siljan lavt. Dette er uheldig med tanke på tidlig innsats for å forebygge behovet for spesialundervisning i skolealder. Barn som viser forsinkelse i utviklingen av reflekser, sanser, motorikk, hørsel/språkforståelse og visuelle ferdigheter/syn, vil kunne komme til å slite når de begynner på skolen og skal lære å lese, regne og skrive. Et barn med lite utviklet finmotorikk vil for eksempel kunne ha vanskeligheter med å utforme bokstaver. Tidlig innsats handler om å vite om de barna som vil komme til å slite dersom det er alvorlige mangler som det ikke blir fulgt opp. Ved å oppdage dette tidlig og begynne forebyggende innsats allerede i barnehagen, er barnehagen med på og legge til rette for å ruste barn til best mulig optimale utviklingsmuligheter senere i livet.

Ved Loppedåpan barnehage er det behov for møterom, spesialrom og kontorplasser. Viser her til barnehageutredningen.

I april 2018 vedtok kommunestyret å bygge ny barnehage i sentrum, til stor glede både for ansatte og foresatte. En sentrumsbarnehage vil og være med å vitalisere Siljan sentrum. Totalkostnadene til dette vises på investering på Samfunnsavdelingen.

Voksenopplæringa

Voksenopplæringa omfatter drift og opplæringstilbud i norsk med samfunnskunnskap for nyankomne flyktninger og et treårsløp med grunnskole for voksne/overårige. Etter statlig vedtak om at kommuner med under 5000 innbyggere ikke lenger får motta flyktninger, jobbes det nå med en styrt avvikling av voksenopplæringa i Siljan. Tilbudet om grunnskole ble avvirket i vår og vi kjøper nå plasser i Skien for de elevene som har krav på dette. Etter planen skal opplæringstilbudet i norsk med samfunnsfag videreføres som tilbud for skoleåret 2018/19. Fra august 2019 avvikes voksenopplæringa i Siljan. Det er da 5 – 6 deltakere igjen, og det kjøpes plass i til disse i Skien så de får fullført introduksjonsprogrammet.

Barnevern

Barneverntjenesten i Siljan drives langt billigere enn fylket og sammenligningsgrunnlaget.

En liten barneverntjeneste som Siljan barneverntjeneste er veldig sårbar, og det merkes godt når det blir lengre fravær hos de ansatte. Barneverntjenesten skal følge opp barn med hjelpetiltak, oppfølging av fosterbarn og fosterforeldre, oppfølging av fosterbarn bosatt i Siljan (fra andre kommuner) samt saksbehandling knyttet til undersøkelser. Barneverntjenesten skal også følge opp biologiske foreldre til barn hvor kommunen har overtatt omsorgen.

Det er flere saker som omhandler foreldrekonflikt og samvær. Lov om barn og foreldre regulerer samvær ved samværsbrudd / skilsmisser, og barneverntjenesten mottar ofte bekymringsmeldinger når disse konfliktene blir så store at det går ut over barna og foreldrenes omsorgskompetanse. Det var i 2017 og første del av 2018 flere omsorgsovertagelser enn tidligere år, noe som resulterer i en økt kostnad på kr 500 000. Dette er ikke lagt inn i økonomiplanen.

Utfordringen for barneverntjenesten i Siljan framover vil bli å utvikle egne kommunale tiltak. Det er nå tre personer som utfører de barnevernfaglige oppgavene, og det kan bli utfordrende å tilegne seg den kunnskapen vi behøver for å kunne utføre de lovpålagte oppgavene på en god nok måte. Bufdir er planlagt avvirket i 2020 og ansvaret for Bufdirs oppgaver overføres til kommunen. Når barneverntjenesten i Siljan ikke lenger kan søke om tiltak fra Bufdir, klarer vi ikke å utføre våre lovpålagte oppgaver og må alternativt kjøpe tjeneste fra annen kommune eller inngå interkommunalt samarbeid. Når barneverntjenesten må sette inn hjelpetiltak i hjemmet, er det de ansatte i barneverntjenesten som selv må utføre disse tiltakene, eller det må kjøpes av private aktører. Økt kjøp av konsulenttjenester er ikke lagt inn i økonomiplanen.

Kulturskolen

Kulturskolen tilstreber å gi fleksibilitet i sitt tilbud. Aktivitetene skal fange opp behov og ønsker fra elever i alle aldersgrupper, samt tilpasse aktivitetens innholdet til den enkelte elev.

Kulturskolen i Siljan er den kommunen i fylket med de laveste netto driftsutgiftene til kommunal kulturskole. Siljan kommune ønsker via kulturskolen å gi varierte undervisningstilbud av høy kvalitet innen kunstfag til barn og ungdom i Siljan. Kulturskolen ønsker å kunne bidra til gode oppvekstvilkår for barn og unge, og gi elevene meningsfulle og stimulerende aktiviteter som gir både faglig og sosial utvikling. Et godt kulturskoletilbud gir en gevinst både samfunnsmessig, og overfor enkeltmennesket. Studier viser også at det er viktig med tanke på forebyggende arbeid. Alle kommuner er i henhold til Opplæringsloven §13-6 pliktig til å ha et musikk- og kulturskoletilbud.

I 2017 og våren 2018 var det mye aktivitet ved kulturskolen. Det ble arrangert flere elevkonserter og samarbeidsprosjekter. Kulturskolen har også hatt mer fokus på å delta på offentlige arrangementer. Elever og lærere fra kulturskolen deltar bl.a. på 17. mai-arrangement og på 100-årsmarkeringen for kommunen.

Det har også vært mer fokus på bandundervisning, og dette har vært positivt for mange ungdommer i Siljan. Høsten 2017 startet kulturskolen et eget tilbud innen sangundervisning. Kulturskolen har ukentlig undervisning på Midtbygda skole, hovedsakelig på ettermiddag og kveldstid, samt noe undervisning i skoletiden.

Det har de siste årene vært utfordrende å skulle arrangere UKM. Dette er noe som må bygges opp bl.a. ved systematisk arbeid i de ulike fagene ved kulturskolen. Det har også vært et generasjonsskifte ved kulturskolen som gjør at det er mange unge elever som foreløpig ikke er gamle nok til å delta på UKM. Kulturskolen ønsker også å kunne bidra i arbeidet med Den kulturelle skolesekken (DKS).

Driftstiltak

Oppvekst			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
21	2150	Avvikling av gratis kjernetid SFO	-125	-300	-300	-300				
21	2150	50 % fagarbeider (inkl sos. avg.)	100	250	250	250				
23	2022	Avvikling spesialtilbud enkeltelev		-525	-1 300	-1 300				
23	2022	Avvikling spesialtilbud enkeltelev		-175	-300	-300				
21	2020	100% spesialpedagog (inkl sos. avg.)	680	680	680	680				
26	2011	Pedagognorm barnehage	50	600	600	600				
24	2332	75 % Miljøterapeut (inkl sos. avg.)	306							
20	2130	Avvikling VO	303	-774	-1 024	-1 274	-928	504	504	504
24	2020	Avvikling tilretteleggings ressurs 70 %			-190	-455				
	Sum		1 314	-244	-1 584	-2 099	-928	504	504	504

Investeringsprosjekter

Oppvekst			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
2	2022	IKT grunnskole, barnehage og voksenopplæringen	500	300	300	300				
	Sum		500	300	300	300	-	-	-	-

Helse

Innledning

Rammeområdet ivaretar kommunens oppgaver innenfor helse, - pleie- og omsorg, herunder sykehjem og hjemmebasert omsorg, lege- og fysioterapitjenester, forebygging skole- og helsestasjonstjeneste, habiliteringstjenesten, bofellesskap, avlastningsbolig, BPA brukerstyrt personlig assistent, psykisk helse, rusforebyggende arbeid, folkehelse, støttekontakt, husbank formidling, vernede tilrettelagte plasser (VTA-plasser), akutt døgnplass innen somatikk, akutt døgnplass innen psykisk helse, servering og alkoholbevilling.

Sentrale styrende rammeverk innenfor tjenesteområdene er blant annet: St. melding 26 primærhelsemeldingen, lov om kommunale helse og omsorgstjenester, pasient og brukerrettighetsloven, lov om folkehelsearbeid. Sentrale styrende lokale rammeverk er blant annet kommuneplan økonomiplan, helseplan og årsbudsjett. Avdelingen forvalter ca. 27% av kommunebudsjettet.

Mål for avdelingen

I kommende økonomiplanperiode vil en viktig målsetting være å opprettholde, utvikle faginnholdet samt forvalte avdelingens tildelte økonomiske ressurser på en effektiv og ressursbesparende måte. Tjenesten vil fokusere på lovpålagte oppgaver og styrke kommunebudsjettet sentralt med gjestepasientinntekter fra annen kommune.

Innenfor drift har avdelingen følgende målsettinger

- Bofellesskapet / avlastningsboligen: Styrke bemanningen ved avlastningsboligen.
- Sykehjem: Kompensere økte driftsutgifter ved sykehjem ved gjestepasient avtale.
- Forebyggende tjenester: Tilrettelegge for kjøp av psykolog/smittevern og samfunnsmedisinsk kompetanse.

Innenfor investering har avdelingen følgende målsetting:

- Tilrettelegge en sykehjemsavdeling til rehabiliteringsavdeling.

Sentrale utfordringer

Avdeling for helse er nå organisatorisk delt inn i to likeverdige fagenheter, som ledes av hver sin fagleder. Disse står i linje til kommunalsjef for helse.

Forebyggende tjenester

Tjenesteområdet ivaretar fagområdene: fysioterapi, psykiatri/rus, kommunal akutt døgnplass somatikk, kommunal akutt døgnplass psykiatri/rus, legetjenesten, folkehelse, forebyggende skole og helsestasjonstjeneste, avlastningsbolig, støttekontakt, brukerstyrt personlig assistanse omsorgsstønad samt habiliteringstjenesten.

Kommunal ergoterapitjeneste blir lovpålagt fra 2020 og i henhold til gjeldende økonomiplan er denne iverksatt fra høsten 2018.

Kommunal psykologtjeneste blir lovpålagt fra 2020. Innenfor området psykisk helse og rus vil det bli iverksatt betalingsplikt for ferdigbehandlede pasienter som ikke kan tilbys relevant kommunalt tilbud etter behandling. Kostnaden følger satser for overligger innen somatikk ved sykehuset.

Helseavdelingen, særlig institusjonene sykehjem og bofelleskap, er prioriterte bygg ved strømutfall. Ved krisesituasjoner eksempelvis ved kraftig snøfall, flom osv. vil disse byggene være avhengig av stabil strømtilførsel. Dette mye på grunn av at pasienter nå ofte er avhengige av medisinske tekniske apparater. Avdelingen yter døgnkontinuerlig tjenesteproduksjon som må opprettholdes til enhver tid. Det er derfor foreslått å kjøpe inn strømaggregat som er kraftig nok til å dekke dette behovet.

Regjeringen har startet arbeidet med kvalitetsreformen «Leve hele livet». Målet er at alle eldre skal få bedre hjelp og støtte til å mestre livet. Leve hele livet skal handle om de grunnleggende tingene som oftest svikter i tilbudet til eldre: mat, aktivitet og fellesskap, helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Det blir en reform som bygger på kommunenes egne erfaringer. Den skal bygge på kommunenes erfaringer om hva som fungerer. Den skal bygge på kommunenes erfaringer om hva som ikke fungerer. Det vil bli fokusert på hvordan kommunen bedre kan dekke eldres grunnleggende behov. Likeledes vil reformen også ta opp i seg fremtidens planlegging av boligbygging for eldre. Det varsles enkelte økonomiske virkemidler til denne reformen. Dette vil en komme nærmere tilbake til i årsbudsjettet både de faglige satsningsområdene og økonomien til disse.

Bofelleskap og avlastningsboligen

Mål for tjenesten:

- Opprettholde et faglig forsvarlig tilbud i avlastningsboligen ved noe styrket bemanning etter terminert overflytting til bofelleskap.

Tjenesten bofelleskapet er inne i en endringsperiode med tanke på hvordan beboernes livsfaseutvikling har utviklet seg. Dette sammen med ønske om å løse opp institusjonstankegangen samt gripe fatt i virksomhetens arbeidsmiljømessige og økonomiske utfordringer gjør at det nå er blitt større integrering av virksomheten inn i hjemmebasert omsorg/ natttjenesten ved sykehjemmet og visa versa. Felles natttjeneste mellom sykehjem og bofelleskap er nå etablert som en fast ordning som er en faglig og bemanningsmessig styrke for begge tjenesteområdene. Der bør videre vurderes større integrering av personalet i bofelleskapet opp mot hjemmetjenesten.

Bofelleskapet og avlastningsboligen er organisatorisk samlokalisert i en enhet, men fysisk plassert i hver sin selvstendige boenhet. I løpet av 2018 var det planlagt at avlastningsboligen skulle overflyttes til bofelleskapet. Budsjett for 2018 ble da tilvarende redusert. Grunnet oppstått akutt endret pasientsituasjon i bofelleskapet lot denne overflyttingen seg ikke gjennomføre innenfor en faglig forsvarlig norm. Budsjettet i avlastningsboligen må derfor justeres opp. Ved iverksettelse av kostnadsbesparende tiltak vil det ikke være behov for å fullfinansiere tidligere estimert kutt.

Det fremmes forslag om økte lønnskostnader kr 260 000.

Statlig refusjon for ressurskrevende bruker vil bli redusert da innslagspunktet for kommunal egeninnsats vil øke i planperioden. I løpet av økonomiplan perioden vil en ny person grunnet alder falle inn under ordningen for statlig refusjonsordning. Det vurderes dithen at dette vil kunne gi en netto inntekt.

Det fremmes forslag om økte inntekter anslagsvis kr 100 000.

Brukerstyrt personlig assistanse BPA

Mål for tjenesten:

- Tjenesten opparbeider relevant og oppdatert kompetanse vedrørende fagområdet BPA

BPA er et viktig bidrag til likeverd, likestilling og samfunnsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne og stort behov for bistand. For personer i denne situasjonen betyr BPA mye for muligheten

til yrkesdeltakelse, utdanning og et aktivt og selvstendig liv. Rettighetsfestingen av BPA er begrunnet i et ønske om å sikre mennesker med stort behov for praktisk bistand en større mulighet til å ta ansvar for eget liv og egen velferd. Dette er en lovpålagt kommunal oppgave. Hittil har denne tjenesten ikke blitt benyttet i kommunen da avdelingen har kunnet gi annet relevant helsetilbud som brukerne har vært fornøyd med. Likevel bør en ta høyde for at det i løpet av planperioden vil kunne bli behov for dette. Dette vil være en betydelig kostnad som det pr. dags dato er umulig å fastslå og som en må komme tilbake til i årsbudsjettet dersom dette blir aktuelt.

Fysioterapi og ergoterapi

Mål for tjenesten:

- Styrke rehabiliteringsarbeidet ved aktivt ta i bruk nytt fysioterapi treningsrom i nyetablert sykehjems fløy.
- Styrke fagkompetansen og arbeidsinnsatsen innenfor rehabilitering/habiliteringsarbeidet ved etablering av lovpålagt ergoterapitjeneste.

Tjenesteområdet fysioterapi leverer tjenester over et bredt omfang. Arbeid med barn og unge, voksne og eldre. Deltakelse i skole og helsestasjonstjeneste, rehabilitering/habilitering, sykehjem, hjemmetjeneste, psykomotorisk virksomhet er sentrale oppgaver. I ny sykehjems fløy er det blitt etablert et funksjonelt fysioterapirom og dagsenter. I et aktivitet og rehabiliteringsbilde vil dette være et positivt insitament til dette arbeidet. Foruten å arbeide med de mer tradisjonelle fysioterapioppgavene yter nå denne avdelingen en betydelig innsats med vekt på aktivitet innenfor psykisk helse og rusrelatert arbeid. Det er nå etablert treffpunkter for denne brukergruppen både for eldre og unge. Eksempelvis styrke og balansetreningsgruppe, kjøkkenpratgruppe, treningsgruppe for dagsenterbrukere, gågruppe for yngre. Dette har vist seg å ha god effekt for disse brukergruppen.

Rehabilitering/ habiliteringsområdet er nå styrket ved at ergoterapitjenesten fra høsten 2018 er etablert med egen ergoterapeut i 100 % stilling.

Ergoterapeuten er en viktig og nødvendig del av det tverrfaglig arbeidet i avdeling helse. Ergoterapeuten er det brukt for i helsestasjonen, barnehage, skole, habilitering, bofelleskapet, sykehjemmet, rehabilitering og hverdagsrehabilitering, dagrehabilitering, demensavdeling. Ergoterapi består av å trene på aktiviteter, tilrettelegge aktiviteter og /eller gjøre endringer i omgivelsene for å mestre egen hverdag, leve et aktivt og meningsfylt liv og delta i samfunnet. Ergoterapeut er den faggruppen som har hjelpemidler som sitt fagområde. Dette er kompetanse som kommune trenger. Dette innebærer veiledning ved ombygging og nybygging, formidle, tilpasse/ oppfølging av tekniske hjelpemidler for barn, voksne og eldre. Det ligger og sentrale føringer om at hjelpemiddelformidlingen overføres mer til kommune, men dette må nok sees i et betydelig lengre tids perspektiv en gjeldende planperiode. Ergoterapeut har også kompetanse innen kognitiv kartlegging og trening. Tilrettelegge og teste i forhold til ernæring. Vurdering/trening av håndmotorikk, planlegging og tilrettelegging av fysiske omgivelser som fremmer aktiv deltagelse og helse.

Avdeling for helse har fått overført habiliteringstjenesten fra oppvekstavdelingen. Tjenesten utfører et planmessig arbeid for at den som er funksjonshemmet pga. sykdom, skade eller lyte, skal utvikle funksjonsevnen og/eller mestringssevnen med sikte på størst mulig selvstendighet og livskvalitet på egne premisser.

Velferdsteknologiske løsninger blir stadig mer benyttet innen pleie og omsorgstjenester og da spesielt rettet til hjemmeboende. Å benytte denne teknologien på rett måte vil være medbringende til at eldre og funksjonshemmede kan bli boende lengre i sine hjem. Ergoterapeuten vil få en sentral rolle å utvikle og legge til rette for dette til våre bruker i nært samarbeid med instanser som NAV hjelpemiddelsentral og Grenlandssamarbeidets velferdsteknologigruppe.

Ergoterapitjenester ses derfor en nødvendig deltjeneste i det kommunale rehabilitering/habiliteringsarbeidet.

Legetjenester

Mål for tjenesten:

- Styrke det samfunnsmedisinske og smittevernarbeidet med interkommunalt samarbeid
- Etablere lovpålagt psykolog tjeneste innen 2020

Nøkkeltall	Siljan 2017	Siljan 2016	Siljan 2015	Gj.sn. Komm. Gr 1, 2017	Telemark 2017	Landet 2017
Netto driftsutgifter i kommunehelsetjenesten kr pr innbygger (inkl. helsestasjon)	3 592	3 030	2 930	2 819	2 805	2 645
Gjennomsnittlig listelengde (fastlege)	974	975	994	957	1 079	1 074
Legetimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	0,42	0,50	0,41	0,45	0,52	0,55
Fysioterapitimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	0,44	0,53	0,50	0,34	0,50	0,39

KOSTRA tall for 2017 viser marginal endring fra fjoråret. I sum viser dette at dette at driftsutgiftene i kommunehelsetjenesten har økt noe. Dette henger mye sammen med nå besatte helsesøsterstillinger ved helsestasjon. Dette er en viktig faktor rette mot de utfordringene det forebyggende arbeidet står over for fremover. For å møte fremtidige utfordringer innen det samfunnsmedisinske område da spesielt innenfor smittevern og folkehelse ble det i forrige økonomiplanperiode vedtatt å styrke fagområdet fra 2019. En ser her for seg at midlene blir benyttet i et interkommunalt samarbeid med Grenlandskommunene.

Fra år 2020 blir det lovpålagt å ha psykologtjeneste i kommunen. I forrige økonomiplanperiode ble det vedtatt å etablere dette fagområdet ved kjøp/ interkommunalt samarbeid om denne tjenesten. I et mulig samarbeid med oppvekstavdelingen ser en for seg et interkommunalt samarbeid eller et kjøp av denne tjenesten fra nabokommunen.

Det drives mye godt psykisk helse og rusarbeid i kommunen nå av fagpersoner med ulik bakgrunn. Samtidig får kommunen stadig flere oppgaver som krever ulik kompetanse. Ansvarsdeling mellom spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten endres og kommunen tilføres nye oppgaver. I henhold til «Primærhelsemeldingen» slås det fast at kommunen har et hovedansvar for brukere med lettere og forbigående moderate psykiske lidelser. Psykologtjeneste blir da en viktig del av kommunens tilbud innenfor lokalt psykisk-helse og rusarbeid, inkludert selvmordsforebygging og krisearbeid. På nåværende tidspunkt vurderer en foreslåtte tiltak til å være dekkende for tjenestekravet/behovet.

Det fremmes forslag om å avsette kr 200 000 til kjøp av samfunnsmedisinsk- og smittevern tjenester fra 2019.

Det fremmes forslag om å avsette kr 200 000 til kjøp av psykologtjeneste fra 2020.

Helsestasjon

Mål for tjenesten:

- Legge til rette for bruk av elektronisk meldingsutveksling mellom sykehuset og andre eksterne samhandlingspartnere ved bruk av elektronisk pasientjournalssystem.
- Fokuserer på det tverrfaglige forebyggende arbeid rettet mot barn og unge.
- Videreutvikle arbeidet folkehelserådet.

Nøkkeltall	Siljan 2017	Siljan 2016	Siljan 2015	Gj.sn. Komm. Gr 1, 2017	Telemark 2017	Landet 2017
Netto driftsutg. pr innbygger 0-5 år	14 970	11 710	11035	9 102	10 143	9 188
Netto driftsutg. pr innbygger 0-20 år	3 437	2 684	2645	2 421	2 541	2 436
Andel nyfødt med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst i prosent	94	86	96	86	92	88

Forebyggende skole- og helsestasjonstjeneste ble fra høsten 2016 overført til avdeling for helse fra avdeling for oppvekst. Begge helsesøsterstillingene er nå besatt. Da nå også folkehelsekoordinator rollen er tillagt dette tjenesteområdet vil en viktig fremtidig utfordring bli å integrere dette arbeidet overfor samtlige avdelinger i kommunen. Det etablerte folkehelserådet vil bli en viktig premissleverandør i dette arbeidet.

Helsesøstertjenesten samarbeider godt med legekantoret overfor smittevernarbeidet. Dette er en utfordring med tanke på oppvaksning av bosatte og eventuelt ny tilflyttede flyktninger. Likeså vil det være sterkt fremtidig fokus om å gi tilbud om HPV-vaksiner til alle jenter født mellom 1991 og 1996. Begge skolene har fast dag for skolehelsetjeneste. Det oppleves at dette tilbudet er avgjørende for å bli en del av det tverrfaglige samarbeidet på skolene. På begge skolene opplever helsesøstrene økt pågang av både elever og lærere og foreldre. Pasientjournalssystemet til helsesøster er en delfunksjon av legekantorets fagsystem. Det har hittil ikke vært mulig å få sendt elektroniske meldinger fra sykehus og andre instanser gjennom dette systemet. Det vil derfor bli viktig å legge til rette for dette slik at pasientrelaterte meldinger som fødselsmeldinger og andre taushetsbelagte pasientmeldinger kommer hurtig og sikkert direkte inn i fagsystemet.

Psykisk helse og rus tjenesten har hatt sitt første hele driftsår. Det jobbes godt tverrfaglig med forebygging og enkeltsamtaler i samarbeid med DPS sykehuset Telemark. Mye av innsatsen vil fremover rette seg mer mot barn og unge og utføre forebyggende arbeid rettet mot selvmord.

Pleie og omsorg

Tjenesteområdet består av sykehjem og hjemmesykepleie / praktisk bistand.

Mål for tjenesten:

- Gjestepasientinntekter benyttes til å kompensere for økte personal og driftskostnader ved drift av utleieplasser.
- Dagsenter i nyetablert sykehjemsfløy utvikles videre i samarbeid med frivillige.

Sykehjemmet har inngått avtale med Skien kommune om utleie av 3 sykehjemsplasser. Nabokommunen har signalisert at en tid fremover vil denne ha et stort behov for sykehjemsplasser. Siljan kommune ser derfor dette som en naturlig del av Grenlandssamarbeidet å kunne hjelpe nabokommunen med leie av sykehjemsplasser.

Det estimeres en gjestepasientinntekt årlig på i alt kr 2.8 mill. over en 3 års periode. For sykehjemmet vil gjestepasientene medføre økte personalkostnader, mat og medisintgifter, budsjettert til kr 700 000.

Sykehjemmet har med den nye sykehjemsavdeling fått økt pasientkapasitet. Beleggsprosenten på disse plassene vil variere gjennom året. Likeså øker også brukernes lønnsinntekt noe mot den generelle lønnsveksten i landet. Samlet sett vil en derfor kunne ta høyde for økte pasientinntekter. Anslagsvis vil en derfor kunne øke budsjettposten.

Det fremmes estimert økte gjestepasientinntekter på kr 2 800 000.

Det fremmes forslag om økte driftsutgifter med kr 700 000.

Det fremmes estimert økte pasientinntekter på kr 250 000.

Den demografiske utviklingen er i tråd med forrige økonomiplans estimat. Vi ser en utvikling der det blir et økende antall eldre. Ny sykehjems avdeling tilsier at behovet for sykehjemsplasser er dekket i lang tid fremover. Dette er trygghetsskapende for innbyggere som vil være i behov av en sykehjemsplass/rehabiliteringsplass. Likeså er det riktig sett utfra samhandlingsreformens intensjon om at flere sykehustjenester blir overført kommunen og liggetid for sykehusinnleggelse blir stadig redusert med dertil påfølgende behov av rehabilitering i hjemkommunen. Med en moderne sykehjemsavdeling i tillegg til en enkel ombygging av en avdeling ved eksisterende sykehjem til en rehabiliteringsavdeling vil kommunen være godt rustet til å løse fremtidige oppgaver innenfor dette fagfeltet.

Antall eldre i aldersgruppen 67-79 år

År 2020	År 2025	År 2030	År 2040
291	339	344	382

Antall eldre i aldersgruppen 80 år og eldre

År 2020	År 2025	År 2030	År 2040
117	126	175	220

Nøkkeltall	Siljan 2017	Siljan 2016	Siljan 2015	Gj.sn. Komm. Gr 1, 2017	Telemark 2017	Landet 2017
<i>Ressursbruk</i>						
Netto driftsutg. i pleie- og omsorg i % av netto driftsutgifter i alt	23,6	24,0	23,4	29,9	33,9	30,9
Netto driftsutg. i pleie- og omsorg i kr pr innbygger	14 684	13 863	13 051	17 566	20 586	17 617

<i>Dekningsgrader</i>						
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 0-66 år	26	18	12	27	25	22
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 67-79 år	55	61	45	78	73	68
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 80 år og over	336	328	310	336	327	321
Korrigerte brutto driftsutgifter pr mottaker hjemmetjeneste	118 462	123 467	155 113	228 310	277 388	255 538
Korrigerte brutto driftsutgifter pr. plass i kr i kommunal institusjon	923 500	1 209 333	1 137 429		1 160 030	1 134 314

Tallene fra statistisk sentralbyrå viser et svakt økende antall eldre både for aldersgruppen 67-79 og 80 år og eldre frem til 2020 for deretter å stige fra år 2025-40. En vet at med stigende alder følger et større behandlingsbehov både innen spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten. Virksomheten erfarer også at aldersgruppen 67 – 80 år gjør større beslag på helsetjenester fra kommunen nå enn tidligere. Dette er en forventet effekt av samhandlingsreformens innvirkning på spesialisthelsetjenestenes drift, og at flere behandlingsoppgaver føres over på kommunen. I forlengelsen av dette blir det nå viktig at pleie og omsorgstjenesten innretter seg mot disse faglige utfordringene og benytter avdelingens enkelte fagpersoner/ grupper kompetanse på en tverrfaglig god måte.

Et hovedtrekk i KOSTRA tallene er at virksomheten bruker forholdsvis mer ressurser til institusjonsbasert omsorg kontra hjemmebasert omsorg.

Helse og omsorgssektoren i kommunen er en tung driftsaktør som har fått tilført nye drifts og tjenesteområder. Avdelingen drives på en kostnadseffektiv måte. KOSTRA tall vedrørende tildelt netto driftsutgifter prosentvis av kommunens totalbudsjett (pleie og omsorg) viser at tjenesteområdet får tilført færre økonomiske midler enn andre sammenlignbare kommuner. Avdelingen har sterkt fokus på tverrfaglig involvering og tverrfaglig samarbeid. Det betyr at mange deltjenester som eksempelvis fysioterapi, psykisk helse og rusarbeid, bofelleskap og ansatte ved sykehjem utfører arbeid i hjemmetjenesten. Dette blir ikke fanget opp i KOSTRA statistikken. Likevel har en ikke indikasjon på at tjenestetilbudet som blir ytt er av dårlig kvalitet. Våren 2017 ble det gjennomført en bred brukerundersøkelse hvorvidt tjenestemottakerne var fornøyd med tjenestetilbudet eller ikke. Et hovedtrekk var at brukerne var godt fornøyd med tjenestetilbudet, men at isolasjon og lite sosiale møteplasser var en utfordring for denne brukergruppen. Den teknologiske utviklingen innen helse og omsorg er i rivende utvikling. Her må man satse ressurser for å henge med, inneha nødvendig kunnskap om fagområdet og kunne benytte ny teknologi som kommer til nytte både for den enkelte tjenestemottaker og kommunen. Avdelingens elektroniske fagprogrammer utvikles stadig. Det blir hyppigere oppgraderinger som en nødvendigvis må følge med på skal en ha nødvendig kvalitet på programvaren. Ved oppgraderinger følger det ofte med et større opplæringsbehov som er kostnadskrevende. Nye tjenesteområder fases stadig inn i den elektroniske pasientjournalen.

Med ny sykehjemsavdeling etablert med økt antall plasser og planer for ombygd avdeling ved eksisterende sykehjem til rehabiliteringsavdeling vil fremtidig satsning innen pleie og omsorg være mer rettet mot hjemmebasert omsorgs- og tjenester. Det må i større grad legges til rette for at innbyggerne kan bli boende lengre i sine hjem. Her vil verdferdsteknologien spille en større og viktigere rolle. Det utvikles stadig flere tekniske løsninger som gir muligheter for dette. Trygghetsalarmene vil her være en base som

utvikles raskt. Med digitale trykghetsapparater kan pasienter med kognitiv svikt og andre hjelpebehov i større grad kunne bo og mestre tilværelsen i sitt eget hjem og unngå institusjonsinnleggelse. Det foregår et interkommunalt samarbeid om å utvikle velferdsteknologien til bruk i hjemmetjenesten. Siljan er med i dette prosjektet og det forventes at kommen er en bidragsyter også økonomisk. I ny sykehjemsavdeling er nyeste teknologi benyttet innenfor varslings- og sykesignalanlegg. Eksisterende sykehjem samt bofelleskapet er blitt oppgradert. En kostnadmessig erfaring er at denne teknologien er kostbar å drifte og holde ved like.

Som en del av det kvalitetsforbedrende arbeidet ved sykehjemmet er rett ernæring til sykehjemsbeboere et viktig element. Sykehjemmet har hatt et sterkt fokus på dette og gjennomført en del endringer i forhold til matserveringstidspunkter og ernæringsinnhold i matproduktene. Blant annet er middagstidspunkt flyttet til senere på dagen. Et positivt resultat er at pasienter spiser mer og mer riktig ernæringsmessig sammensatt mat. I tillegg til rett ernæring vil fokuset i planperioden være å skape aktivitet, etablere sosiale møteplasser og utvikle dagsenteret i tråd med de nye varslede satsningsområdene fra regjeringen kalt «Leve hele livet» for denne brukergruppen. Her vil de frivilliges innsats være en viktig gruppe å videreutvikle samarbeidet med.

Investering på sykehjemmet

I avdeling helse vil de bli et lavt investeringsnivå i den kommende 4 års perioden. Ny sykehjemsfløy er etablert, nytt sykesignalanlegg er installert og mye nytt utstyr er kjøpt inn til sykehjemmet.

I tråd med tidligere økonomiplan fokuseres det på aktiv rehabilitering og forebyggingsarbeid med den tanken at flest mulig av avdelingens pasienter skal kunne få bo lengst mulig i sitt hjemmemiljø. Sykehjemmet blir i større grad benyttet til dette opptreningsarbeidet nå enn tidligere. En av sykehjemmets avdelinger som er lokalisert nærmest ny sykehjemsfløy og nytt fysioterapirom er tiltenkt mer til rehabiliteringsarbeid. Kjøkkenet på den avdelingen der bør derfor oppgraderes med et hev- og senkbart kjøkken. Dette vil være en viktig kvalitetsforbedrende faktor i dette arbeidet spesielt for pasienter som er rullestolbrukere. Disse vil da lettere kunne takle dagliglivet i eget hjem ette et rehabiliteringsopphold.

Det fremmes forslag om innkjøp av hev og senkbart kjøkken innenfor en kostnadsramme på kr 300 000.

Driftstiltak

Helse			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
30	2530	Gjestepasienter andre kommuner	700	700	700	350	-2 800	-2 800	-2 800	-1 400
30	2530	Økt brukerbetaling					-250	-250	-250	-250
31	2410	Psykologtjeneste - lovpålagt		200	200	200				
31	2410	Styrket legetj.samfunsmed/tilsynslege	200	200	200	200				
35	2531	Økte lønnskostnader	260	260	260	260		-100	-100	-100
	Sum		1 160	1 360	1 360	1 010	-3 050	-3 150	-3 150	-1 750

Investeringsprosjekter

Helse			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
30	2530	Ombygge en avd til rehabiliteringavd	300							
	Sum		300	-	-	-	-	-	-	-

Samfunn

Innledning

Rammeområdet ivaretar kommunens oppgaver innenfor følgende ansvarsområder; teknisk, kommunale veier, park og naturforvaltning, brann, VAR drift, eiendom, kultur og IKT drift.

Noe av utfordringen på avdelingen er at den består av svært mange forskjellige fagfelt, og at disse fagfeltene blir ivaretatt av et lite antall ansatte. Alle fagledere har ansvar for fagfelt som i større organisasjoner er fordelt på forskjellige personer. Utviklingen i alle disse forskjellige områdene er at det kreves mer og mer spesialkompetanse. Lovverket på de forskjellige områdene blir innskjerpet og det stilles strenge krav til dokumentasjon av om avdelingen oppfyller lov og forskrift.

Det vil være viktig å opprettholde og utvide det interkommunale samarbeidet for å kunne møte disse utfordringene.

Kommunen har igangsatt flere store prosjekter som vil medføre betydelig oppfølging. I tillegg til innleid konsulenthjelp er det behov for at egne ansatte følger opp byggeprosjektene ved blant annet prosjekt- og byggeledelse. Dette har medført at arbeidsoppgaver har blitt flyttet om på innad i avdelingen - både midlertidig og mer permanent.

Hovedmål for avdelingen

- Økt fokus på plasstilsyn i byggesaker
- Kvaliteten på drift og vedlikehold av veier, parker og friområder økes
- Abonnenter skal forsynes med drikkevann med hygienisk sikker og god bruksmessig vannkvalitet.
- Alt rensed avløpsvann som slippes ut fra Siljan avløpsrenseanlegg skal tilfredsstillende konsesjonskravene
- Arbeide for å øke antall tilknytninger til det kommunale vann- og avløpsnett.
- Strømforbruket skal reduseres med 20 % i forhold til 2011 nivå
- Det skal til enhver tid være ledige tomter til boligbygging

Kommentarer til målene

En av utfordringene i ny plan- og bygningslov er at kommunen er pålagt å føre mer tilsyn av byggeprosjektene i kommunen. Loven legger opp til at ansvaret for at lovens krav om kvalitet legges til de ulike aktørene i byggesaken og at aktørene selv er ansvarlige for resultatet. Dette forutsetter imidlertid at det offentlige følger opp de ulike aktørene med tilsyn.

Siljan kommune har inngått samarbeid med de andre Grenlandskommunene om en felles tilsynskoordinator. Dette er imidlertid for Siljan kommune en svært begrenset ressurs, og dette tilsynet består i hovedsak av dokumenttilsyn. Det vil derfor være nødvendig å ha et større fokus på plasstilsyn. Avdelingen vil derfor ha som en målsetting at det foretas plasstilsyn hvert år i perioden.

Både for å ivareta investeringene og innbyggernes opplevde kvalitet, vil det fortsatt være et behov for et fokus på det forebyggende vedlikehold av de kommunale vegene. Arbeidet med opprusting av lekeplassene i samarbeid med velforeningene er i godt gjenge og vil bli videreført.

Handlingsplanen i Klima og energiplanen er et viktig redskap for å oppnå en reduksjon i strømforbruket i kommunale bygg. Planen hadde et mål om min 10 % reduksjon i perioden. Etter at avdelingen har analysert byggene med hensyn på sparepotensialet, ble reduksjonsmålet i 2017 økt til 20 %, og målet er at

vi skal opprettholde dette nivået i årene etter dette. 2014 var det første året hvor et helårsresultat av SD anleggene kunne måles.

Resultatet på de forskjellige formålsbyggene varierer en del, men alle formålsbygg har en reduksjon av energiforbruket (graddagskorrigert) som er innenfor dette målet.

IKT

Det er lagt inn en forventet økt årlig kostnad på kr 200 000 til IT-samarbeidet med Skien og Bamble kommuner (ITG).

Kommunale Veier

KOSTRA innen Kommunale veier

	Siljan 2017	Kostragr 01	Telemark	Landet
Driftsutgifter pr innbygger	1 285	1 104	1 249	1 075
Driftsutgifter pr km kommunal veg	151 100	81 671	120 559	128 584
Investeringsutgifter pr innbygger	1 689	986	835	1 067
Utgifter til gatebelysning pr km veg	16 833	14 017	18 848	20 895
Kommunalt tilskudd pr km privat veg	5 435	7 730	4 227	4 810
GS veger i km pr 10 000 innbyggere	30	18	10	13

Siljan kommune har lite kommunale veger sammenlignet med tilsvarende kommuner og har derfor noe mindre utgifter til vegvedlikehold. Utgiftene pr innbygger er imidlertid tilsvarende kommunegruppen, noe som indikerer at vi bruker noe mer til vedlikehold. Dette skyldes at vi i de siste årene har brukt kr 300 000 pr år til ekstraordinær asfaltering. Kommunen har i all hovedsak satt ut vedlikeholdet til private entreprenører. Det er kun oppsyn og mindre reparasjoner, som for eksempel lapping av hull og setting av brøytstikk, som blir utført av egne ansatte. Det er et viktig mål at kompetanse i avdelingen på innkjøp og kontraktsoppfølging blir opprettholdt.

Det har ved de siste anbudsutlysninger på vintervedlikehold vært bekymringsfullt få tilbydere. Anbudsprosess ble gjennomført i 2016, og det var kun de nåværende entreprenørene som leverte pris på «egne» roder. Prisøkningen er imidlertid minimal.

Eierskap til alt gatelys på kommunale veger er overført til kommunen. Siljan kommune samarbeider med de andre Grenlandskommunene om felles anbudsinnbydelser på drift og vedlikehold av gatelysene. Drift inkludert energikostnader har blitt en vesentlig kostnad, og det er derfor viktig at det opparbeides tilfredsstillende kompetanse både på drift av gatelysene og at energikostnader søkes redusert. Kvaliteten på LED armatur har nå blitt så god at ved all ny armatur og utskifting av gammel armatur vil som hovedregel bli benyttet LED-teknologi. Det nye gatelyset på Heiveien boligfelt er det benyttet LED-armatur.

Utskifting av HQL-armatur er ferdigstilt før plan, men mange av gatelysarmaturene er så gamle at det ikke lenger er mulig å skaffe egnede lyskilder.

Det foreslås derfor at det avsettes et årlig beløp til utskifting til LED-lyskilder på kr 120 000 i perioden 2019 og 2020.

Det vil også være viktig å ha fokus på vedlikeholdsplaner basert på riktige prioriteringer og ajourførte vedlikeholdsplaner for de kommunale vegene vil derfor ha høy prioritet i perioden.

Trafikksikkerhetsarbeid er også et prioritert område som krever kontinuerlig oppfølging i ajourførte planverk. I Bypakke Grenland skal det i henhold til planen fokuseres på å få etablert gs-veg og andre trafikksikkerhetstiltak langs Sentrumsveien, samt vurdere en bedre gang og sykkelvegsløsning mellom sentrum og Snurråsen, fortrinnsvis kombinert med en sentrumsnær turveg langs Siljanelva. I tillegg planlegges det for å opparbeide trygge forbindelser fra boligfeltene til bussholdeplassene på Holtesletta. Det vil derfor være viktig å gjennomføre igangsatt områdeplan for sentrum.

En ser at behovet for asfaltering på flere av de kommunale vegene vil øke i årene framover. Asfaltering er et viktig tiltak for å ha en god standard på infrastruktur i kommunen. I gjeldende økonomiplan er det avsatt midler til asfaltering i hele perioden, og det foreslås at dette også settes opp i 2022.

Det foreslås derfor at det settes av kr 300 000 til asfaltering hvert år i perioden 2019 til 2022.

Det er i gjeldende økonomiplan avsatt kr 1 500 000 til asfaltering fra fylkesvegen til Kiste bru. Rådmannen vil anbefale at dette prosjektet skyves ut til etter 2022.

Gurholtveien begynner å bli svært dårlig på deler av strekningen. Forfallet har dessverre kommet så langt at deler av vegen må rehabiliteres. Vegen er en viktig gjennomfartsveg med skolebusstrafikk. Det er i økonomiplanen avsatt kr 2.1 millioner til dette formålet i 2020, men på grunn av den økonomiske situasjonen foreslår rådmannen å forskyve denne investeringen med ett år.

Rådmannen anbefaler derfor at det settes av kr 2 100 000 til opprustning med masseutskifting og asfaltering av den verste delen av Gurholtvegen i 2021.

Med unntak av strekningen inn til Bakkaneriset har Bakkane boligfelt kun punktvis gatelys. I økonomiplanen er det avsatt kr 830 000 til dette formålet i 2021. På grunn av den økonomiske situasjonen anbefaler rådmannen at dette tiltaket flyttes ut av økonomiplanperioden.

Den indre vegen gjennom sentrum, Saga, mangler gatelys. Det er i gjeldende økonomiplan satt av kr 150 000 til gatelys på denne vegen i 2018. Tiltaket ble ikke lagt inn i budsjett for 2018.

Det foreslås at det avsettes kr 200 000 til gatelys i Saga i 2019.

Egenfinansieringen i forbindelse med bypakkeprosjektene er kr 720 000 i året i 10 år fra 2015.

Det avsettes derfor kr 720 000 årlig i hele planperioden.

Park og naturforvaltning

Krav til ryddige og godt vedlikeholdte parker og friområder krever mye ressurser i sommerhalvåret. Avdelingen har styrket satsingen på drift av kommunale veger og uteområder, og det er en intensjon at sommervedlikeholdet får en økning i standarden. Avdelingen er imidlertid helt avhengig av å leie inn sommervikarar til klipp av plen og annet forefallende arbeid i sommerhalvåret. Vi har hatt et hovedfokus på rydding av trær og kratt langs de viktigste kommunale vegene. Dette er viktig både for trafikksikkerheten, vedlikeholdet og trivselen for trafikantene. Det er et mål at vi fortsatt skal ha et høyt fokus på dette arbeidet.

Brann og beredskap

KOSTRA innen Brann og beredskap

	Siljan 2017	Kostragr 01	Telemark	Landet
Driftsutgifter pr innbygger	633	905	961	772

Både feiing og brannsyn på A objekter er utført i henhold til plan.

Siljan kommune har slukkeavtale med Skien kommune. Dette vil si at det er Skien brannvesen som rykker ut ved brann og ulykker i Siljan. Avtalen ble reforhandlet i 2013. Vi har også inngått avtale med feiervesenet i Skien om at de skal utføre feiing og tilsyn av røykpiper i Siljan kommune. Feierne foretar kontroll av pipec og ildsteder, samt tilsyn med røykvarslere og slukkeutstyr.

Fra og med 2012 har Skien brannvesen også ansvar for tilsyn av de kommunale formålsbyggene og alt brannforebyggende arbeid i Siljan kommune. Alle de kommunale byggene som etter planen skal ha tilsyn, har hatt tilsyn. Det er foretatt en brannteknisk vurdering av alle de kommunale formålsbyggene. Denne gjennomgangen har medført at mange av byggene har behov for omfattende oppgraderinger.

Kostratallene viser at Siljan kommune har lave utgifter til brannberedskap og forebyggende tjenester i forhold til snittet av sammenlignbare kommuner.

I kommunens overordnede ROS-analyse skal vi planlegge og ha en beredskap for bortfall av strøm inntil 3 døgn. Blant formålsbyggene er det Siljan sykehjem som er mest sårbar ved bortfall av strøm. Dagens opplegg ved strømstans er for sårbart dersom det er pasienter som har brukt for livsviktig utstyr som trenger kontinuerlig strøm. Sykehjemmet bruker også for eksempel løfteutstyr som er avhengig av strøm, og der 3 døgn uten strøm er svært problematisk.

Rådmannen foreslår derfor at det avsettes kr 300 000 til nødstrømsaggregat i 2019.

VAR-drift

Drift av vannverk og avløpsrenseanlegg er underlagt strengt regelverk, og det er en hovedmålsetning at alt drikkevann som blir levert til abonnentene skal ha en tilfredsstillende kvalitet i henhold til drikkevannsforskriften. Avløpsvannet skal være rensert i henhold til konsesjonskravene før det blir sluppet ut i Siljanelva.

KOSTRA innen VAR-drift

	Siljan 2017	Kostragr 01	Telemark	Landet
Andel av innb. som er tilkn.komm.vannverk	65,8	-	87,8	83,1
Andel installert vannmåler	41	-	-	-
Årsgebyr vannforsyning	3 299	4 310	3 543	3 431
Årsgebyr avløpstjenesten	4 039	4 662	4 694	3 939
Årsgebyr avfallstjenesten	3 123	2 526	2 558	2 712

Endringer i lov og forskrift – sist i ny vannforskrift som trådte i kraft 1. juli 2017, og tilpasninger til krav satt av EU, medfører at krav til drift av vann- og avløpsrenseanlegg og slambehandling er vesentlig skjerpet de siste årene. Det er blant annet blitt strengere krav til kvalitetsdokumentasjon av produksjon av

vann og drift av vannledningsnett. I tillegg har styringen av produksjonsprosessene i vann- og avløpsrenseanleggene blitt mye mer teknisk kompliserte enn tidligere.

De kommunale årsgebyrene for vann- og avløpstjenestene er lave i Siljan sammenlignet med KOSTRA gruppe 1. Dette skyldes i første rekke at Siljan var relativt tidlig ute med bygging av avløpsrenseanlegg og vannbehandlingsanlegg for drikkevann. I tillegg er det ikke ansatt ingeniør med spesiell VA kompetanse.

Gebyrene vil imidlertid øke i tiden framover da vedlikeholdsbehovet vil bli større.

Andel innbyggere tilknyttet offentlig vann og avløpsnett er lavere enn landsgjennomsnittet og Telemark. Det er ikke oppgitt tall for kostragruppe 01. Ny vannforskrift forutsetter at kommunen arbeider aktivt med å knytte flest mulig av innbyggerne til det offentlige nettet.

Avdelingen har igangsatt arbeidet med å utarbeide en Hovedplan for vann og avløp og en saneringsplan for vann- og avløpsledningene. Hovedplanen vil se på muligheten for å knytte til flere eksisterende boliger til vann- og avløpsanlegget og saneringsplanen har som mål å hindre innlekkasje av fremmedvann i avløpsledningene og skifte ut utette vannledninger. Kostnader til prosjekter som kommer fram i handlingsplanen i hovedplanen vil bli tatt opp i egen sak.

I gjeldende økonomiplan ligger det inne kr 2 000 000 til sanering av ledningsnett i 2019. Dette beløpet videreføres i økonomiplanen for 2019 – 2022.

For å ha kapasitet og nok sikkerhet til å forsyne en større del av befolkningen med drikkevann vil det være nødvendig å bygge ut vannledningsnett med ringledninger som sikrer nok vann og stabilt trykk i nettet.

En aktuell strekning som kan være aktuell å tilknytte det kommunale vann- og avløpsanlegget er fra Siljan kirke til Opdalen. Dette vil kreve en utbygging av det eksisterende vannledningsnett enten med en ringledning ned Høisetbakkane og/eller et nytt vannbasseng øverst i Snurråsen. Et høydebasseng øverst i Snurråsen vil sannsynlig være nødvendig ved en utvidelse av ledningsnett mot Opdalen, men vil også være viktig for en stabil og sikker vannforsyning i dagens anlegg.

Det er derfor foreslått avsatt kr 1 500 000 til nytt drikkevannsbasseng i Snurråsen i 2020. I gjeldende økonomiplan var dette ført opp i 2019.

Det er et betydelig behov for rehabilitering av komponenter i avløpsrenseanlegget. Reduksjon av luktulempet fra slambehandlingen og ventilasjonsluft fra avløpsrenseanlegget har, på grunn av plassering av boliger nær renseanlegget, ført til at vi har bygd om slambehandlingsanlegget og installert filter på ventilasjonsanlegget. I tillegg vil det være behov for å reparere veggene i biotrinnbassengene og å bytte ut biomedier.

Reguleringen av innblåsing av luft til biotrinnet vil også kreve en oppgradering. På grunn av at innløpsristen er utslitt vil det være behov for utskifting av denne.

Nye forskrifter setter krav til at vannforsyningen til renseanlegg skal være brutt. Dette vil si at det må installeres et system som fysisk hindrer tilbakeslag av avløpsvann inn i drikkevannssystemet.

Det er avsatt kr 600 000 i årets budsjett og i vedtatt økonomiplan kr 150 000 i 2019 til rehabilitering av avløpsrenseanlegget. Dette beløpet videreføres i forslag til økonomiplan.

Eiendom

Eiendomsforvaltningen har som oppgave, ved god drift og vedlikehold, å hindre at kommunens eiendommer og bygninger forringes. Eiendomsforvaltningen skal arbeide for at brukerne av bygningene har tilfredsstillende og funksjonelle bygningsarealer.

KOSTRA innen Eiendom

	Siljan 2017	Kommunegruppe 1 2017	Landet uten Oslo 2017
Netto driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning pr innbygger	4452	4759	5129
Samlet areal på formålsbyggene i m2 pr innbygger	4,7	5,9	4,6
Driftsutgifter til kommunal eiendomsforvaltning /m2	978	839	1054
Utgifter til renhold /m2	256	166	162
Utgifter til energi / m2	120	103	111
Utgifter til vedlikehold / m2	68	62	100

KOSTRA-tallene viser at Siljan kommune har en marginalt høyere kostnad pr m2 til drift av kommunale bygg enn gjennomsnittet i gruppen Siljan blir sammenlignet med. Siljan kommune har imidlertid lite areal til formålsbygg pr innbygger, noe som kan forklare deler av denne forskjellen. Kompakte arealer vil ofte være dyrere å drifte pr m2.

Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter på de kommunale formålsbyggene i Siljan er relativt likt med sammenlignbare kommuner, men lavere enn landsgjennomsnittet.

Utgifter til renhold er i henhold til kostratallene vesentlig høyere enn sammenlignbare kommuner. Det er stor variasjon i renholdsutgiftene på de forskjellige formålsbyggene. Det er gjort tiltak for å jevne ut forskjellene, men disse tiltakene vil ikke slå ut før i inneværende år.

Tilstanden på de kommunale byggene er generelt sett god. Siljan skole er totalrenovert og vil derfor ha noe mindre behov for vedlikehold i en tid framover. Mange av de andre byggene begynner nå etter hvert å bli gamle og oppfølging av vedlikeholdsplanene vil derfor være særs viktig i årene som kommer. Mange av de tekniske anleggene har en begrenset levetid og må skiftes ut med jevne mellomrom.

Samfunnsalen

Samfunnsalen blir i hovedsak benyttet som gymsal for Siljan skole i tillegg til noe samfunnshusfunksjoner. Den framstår nå som slitt både innvendig og utvendig, og bør derfor pusses opp. Vinduene er punktert og samtlige av de gamle dørene er utslitt.

Det er i gjeldende økonomiplan lagt inn kr 400 000 til opprusting av salen i 2020. Tiltaket tas ut av økonomiplanperioden. Et forprosjektarbeid for en opprustning av scenen i samfunnsalen ligger inne i gjeldende plan i 2020, men foreslås tatt ut av planperioden.

Kommunehuset

Asfaltflatene rundt kommunehuset trenger å reasfalteres.

Det er i vedtatt økonomiplan avsatt kr 250 000 til asfaltering i 2018. Beløpet ble imidlertid fjernet i budsjett for 2018.

Rådmannen foreslår at det avsettes kr 250 000 til asfaltering ved kommunehuset i 2021.

Kommunehuset bør males senest i 2021. Dette er i henhold til faglige anbefalinger for å unngå at malingslaget blir så slitt at vann trenger inn i veggen. Dersom det skjer vil det kunne oppstå store skader som krever omfattende renovering.

Det er i vedtatt økonomiplan lagt inn kr 200 000 til maling i 2021. Rådmannen vil foreslå at dette tiltaket utsettes til 2022.

Kommunestyresalen og inngangspartiet (hallen) er svært nedslitt og bør rustes opp. I gjeldende økonomiplan er det avsatt kr 400 000 til opprusting av kommunestyresalen i 2019.

Rådmannen vil foreslå at beløpet videreføres, men utsettes til 2020.

Midtbygda skole

Uteområdet ved Midtbygda skole trenger en oppgradering.

Det er i gjeldende økonomiplan lagt inn kr 100 000 i 2020 og kr 500 000 i 2021. Dette tiltaket flyttes ut av økonomiplanperioden.

Ansatte i SFO opplever at støynivået på avdelingen er utilfredsstillende.

Det er i forslag til økonomiplan lagt inn kr 300 000 til støyreducerende tiltak i 2019. Dette er i henhold til gjeldende plan.

Loppedåpan barnehage

Ventilasjonsanlegget på avdeling Huldra er gammelt og bør skiftes ut.

Det foreslås å avsette kr 200 000 til dette i 2019. Dette er i henhold til gjeldende økonomiplan.

Det er lagt inn kr 200 000 til oppgradering av lekeapparater på alle avdelinger i 2020. Dette er i henhold til gjeldende økonomiplan.

Dette bør ses i sammenheng med oppgradering av uteområdene både på Midtbygda skole og på de tre uteområdene på barnehagene og det bør lages en samlet landskapsplan for alle områdene. Det ble i første tertial 2018 vedtatt i kommunestyret å styrke uteområdet ved Loppedåpan barnehage og Midtbygda med kr 250 000 fra overskuddet i 2017 som et strakstiltak.

Ny barnehage i Siljan sentrum

Det er vedtatt å bygge ny barnehage i Siljan sentrum¹¹. Oppstart er i andre halvår 2018 og det er avsatt 6,5 millioner kroner til dette. I 2019 vil bygget ferdigstilles og det er avsatt 20 millioner kroner til prosjektet dette året. Total kostnadsramme er dermed anslått til 26,5 millioner kroner. Det vil bli fremmet en egen politisk sak når prosjekteringen er gjennomført. Denne vil fastsette kostnadsrammen for prosjektet.

¹¹ Vedtatt av Siljan kommunestyre den 6. februar 2018 i sak 2/2018.

Øverbøstua

I henhold til vedlikeholdsplanen skal Øverbøstua males utvendig nå. I vedtatt økonomiplan er det avsatt kr 150 000 til utvendig maling i 2018. Beløpet ble tatt ut i budsjett for 2018 og rådmannen vil foreslå at det settes av kr 150 000 til dette tiltaket i 2019.

Verksted Tudal

Kommunens verksted på Tudal er svært slitt og trenger en oppgradering. Taket er skiftet i 2017. Av energiøkonomiske hensyn bør også porten, dør og vindu skiftes ut. Tiltaket skulle etter gjeldende økonomiplan vært gjennomført i 2018, men ble tatt ut av budsjettet. *Det foreslås å sette av kr 160 000 til utskifting av port, dør og vindu i 2019.*

Kommunale leiligheter i Mølleåsen

Kjøkkenløsningene i de kommunale leilighetene i Mølleåsen er svært utslitt og må utskiftes. *Det foreslås å sette av kr 120 000 til utskifting av to kjøkken i 2019 og to kjøkken i 2022.*

Vi har en tomannsboligene igjen som ikke har skiftet vinduer. Dette er svært nødvendig. Rådmannen foreslår at det avsettes kr 180 000 til dette i 2019.

Flyktningeboliger

Det er i gjeldende økonomiplan avsatt kr 6 000 000 hvert år i åren 2019, 2020 og 2021 til bygging/kjøp av flyktningeboliger.

Det er nå vedtatt at kommunen ikke vil motta flyktninger, og dette tiltaket tas derfor ut av økonomiplanen.

Kulturbygg i sentrum

Kommunestyret vedtok i fjorårets økonomiplan å redusere kostnadsrammen for prosjektet med 5 millioner kroner fra rådmannens utkast. Prosjektet nedskaleres i henhold til ny ramme og dette innarbeides i prosjekteringen. I tillegg til kostnadene til bygget kommer også kostander til utearealer. Dette var ikke inkludert i fjorårets kalkyle.

Som følge av endringene i kommunens rammevilkår er prosjektet forskjøvet til 2021 – 2022. Planleggingsarbeidet for prosjektet skjer i koordinering med utarbeidelse av områdeplanen for sentrum.

Kultur og kulturminner

KOSTRA innen Kultur

	Siljan 2016	Kostragr 01	Telemark	Landet
Driftsutgifter til kultur / innbygger	1 443	1 606	2 597	2 238
Investeringsutgifter pr innbygger	165	287	198	858
Driftsutgifter barn og unge / innbygger	72	89	147	161
Driftsutgifter til bibliotek / innbygger	439	310	353	304
Kommunalt driftstilskudd til lag. Snitt	24 526	22 395	30 037	50 717

Siljan kommune bruker noe mindre til kulturaktiviteter i forhold til sammenlignbare kommuner og vesentlig mindre enn gjennomsnittet i Telemark og landet forøvrig. Siljan ligger marginalt over når det

gjelder kostnader knyttet til folkebibliotek. Utgifter til aktiviteter for barn og unge ligger under sammenlignbare kommuner og vesentlig under Telemark og landsgjennomsnittet. Biblioteket har som målsetning å øke aktiviteten, spesielt overfor barn, med aktiviteter som film og hobbyaktiviteter. Siden Kultur og Bibliotek er vevd tett sammen i Siljan kommune kan det nok være en feilkilde at kulturaktiviteter for barn blir registrert som bibliotekaktivitet.

Som kostratallene viser har Siljan kommune svært små investeringsutgifter til kulturaktiviteter sammenlignet med kostragruppe 01 og landet som helhet. Investeringer som er lagt inn i økonomiplanen vil endre dette bildet.

Arbeidet med kultur i Siljan har for tiden stor fokus mot bibliotek og utviklingen av et nytt, moderne folkebibliotek. Folkebiblioteket må være lett tilgjengelig for alle og fremstå som et moderne, tidsriktig sted. Biblioteket i Siljan har en minimumsbemanning slik det er i dag. Et riktig nivå på driften av et nytt bibliotek / sentrumsbygg vil være en viktig del av planleggingen av det nye bygget. Rådmannen ser for seg at graden av frivillighet som en del av driften, vil være en viktig del av utredningen.

I inneværende økonomiplan ble det vedtatt under den politiske behandlingen et tilskudd på 0,2 millioner kroner (2018) og 3,7 millioner kroner (2019) til Siljan ILs utvidelse av idrettshallen. Tilskuddet til planlegging i 2018 ble tatt ut av budsjettet. Tilskuddet i 2019 var finansiert av ubundne investeringsfond, men det er ikke anledning til å gi driftstilskudd fra denne fondstypen. Dette tilskuddet må finansieres av driftsmidler og det er ikke funnet rom for en slik finansiering i dette utkastet til økonomiplan. Bruken av fondsmidler i denne økonomiplanperioden er så betydelig at rådmannen ikke anbefaler ytterligere bruk av kommunens fondsreserver.

Som en del av kulturplanarbeidet har Siljan historielag utarbeidet et forslag til plan for kulturminnene i kommunen. Handlingsdelen består av en rekke små og store tiltak. Det er foreslått 4 utvalgte kulturminner der blant annet den gamle rideveien over Slemdal (Heiveien) foreslås rustet opp.

Det er i gjeldende økonomiplan avsatt kr 100 000 til opprusting av Gamle Heiveien i 2020. Dette tiltaket er skjøvet ut av økonomiplanperioden.

Driftstiltak

Samfunn			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
12	1204	Økte kostnader ITG	100	100	100	100				
40	3010	Utarbeidelse av kommuneplan	-250	-250	-250	-250				
41	3320	Bytte vinduer, dører og port Tudal	160							
45	2210	Oppgradering av uteområdet L.dåpan	150							
45	2652	Økte husleier					-402	-402	-402	-402
45	3860	Sentrumsbygg				200				
45	3860	Maling utvendig øverbøstua	150							
	Sum		310	-150	-150	50	-402	-402	-402	-402

Investeringsprosjekter

Samfunn			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon	Prosjektnavn	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
4	1300	Maling utvendig Kommunehuset				200				
4	1300	Reasfaltere og utvide parkering ved kommunehuset			250					
4	1300	Pusse opp kommunehuset - kommunestyret		400						
4	2210	Lekeapparater Loppedåpan		200						
4	2210	Ventilasjonsanlegg Loppedåpan	200							
4	2220	Støydemping SFO	300							
4	2210	Ny barnehage	20 000							
4	2610	Nøddaggregat	300							
4	2652	Utskiifting av vinduer 2 leiligheter Mølleå	180							
4	2652	Utskiifting av 2 kjøkken leiligheter i Mølleå	120			120				
4	3320	Asfaltering	300	300	300	300				
4	3320	Reasfaltere Gurholtveien			2 100					
4	3320	Utskiifting av armatur til LED	120	120						
4	3320	Gatelys Saga	200							
4	3320	Finansiering Bypakka	720	720	720	720				
4	3500	Oppgradering Siljan renseanlegg	150							
4	3500	Sanering ledningsnett	2 000							
4	3500	Høydebasseng for vann Snurråsen		1 500						
4	3860	Sentrumsprosjektet			33 000	12 000				
	Sum		24 590	3 240	36 370	13 340	-	-	-	-

Økonomiplan

Nedenfor presenteres samlet oversikt over rådmannens prioriterte driftstiltak og investeringsprosjekter. Disse er innarbeidet i de balanserte hovedoversiktene.

Investeringer

Hovedoversikt investeringer

Investeringsbudsjett

Rammeområder			Regn17	Bud18	Økpl19	Økpl20	Økpl21	Økpl22
Utgifter								
1	Administrasjon	Utgift	3 362	850	300	550	300	300
2	Oppvekst	Utgift	478	700	500	300	300	300
3	Helse	Utgift	1 292	150	300	0	0	0
4	Samfunn	Utgift	29 230	46 315	24 590	3 240	36 370	13 340
Sum utgifter		Utgift	34 361	48 015	25 690	4 090	36 970	13 940
Inntekter								
Salg av driftsmidler og fast eiendom		Inntekt	-3 696	0	0	0	0	0
Andre salgsinntekter		Inntekt	0	0	0	0	0	0
Overføringer med krav om motytelser		Inntekt	149	0	0	0	0	0
Merverdiavgiftskompensasjon		Inntekt	-4 279	-9 459	-5 138	-818	-8 394	-1 788
Statlige overføringer		Inntekt	-7 690	-1 500	0	0	0	0
Sum inntekter		Inntekt	-15 515	-10 959	-5 138	-818	-8 394	-1 788
Finansieringstransaksjoner								
Avdrag på utlån		Utgift	76	20	20	20	20	20
Utlån og aksjekjøp		Utgift	501	800	800	800	800	800
Avsatt til fond		Utgift	2 592	0	0	0	0	0
Andre utgifter		Utgift	0	0	0	0	0	0
Sum finanstransaksjoner		Utgift	3 169	820	820	820	820	820
FINANSIERINGSBEHOV		Utgift	22 014	37 876	21 372	4 092	29 396	12 972
Dekket slik:								
Overført fra driftsregnskapet		Inntekt	0	0	0	0	0	0
Bruk av lån		Inntekt	-10 725	-35 300	-2 312	-1 082	-9 606	-5 212
Aksjesalg og mottatt avdrag		Inntekt	-207	0	-20	-20	-20	-20
Bruk av fond		Inntekt	-11 082	-2 576	-19 040	-2 990	-19 770	-7 740
SUM FINANSIERING		Inntekt	-22 014	-37 876	-21 372	-4 092	-29 396	-12 972
Udekket/udisponert			0	0	0	0	0	0

Samlede prioriterte investeringsprosjekt

Investeringsprosjekt 2019 - 2022			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
1	1209	Oppfølging av plan for digitalisering	100	100	100	100	-	-	-	-
1	1209	ITG	200	200	200	200	-	-	-	-
1	1209	Oppgradering sak og arkivsystem	-	250	-	-	-	-	-	-
2	2022	IKT grunnskole, barnehage og voksenopplæringen	500	300	300	300	-	-	-	-
3	2530	Ombygge en avd til rehabiliteringavd	300	-	-	-	-	-	-	-
4	1300	Maling utvendig Kommunehuset	-	-	-	200	-	-	-	-
4	1300	Reasfaltere og utvide parkering ved kommunehuset	-	-	250	-	-	-	-	-
4	1300	Pusse opp kommunehuset - kommunesty	-	400	-	-	-	-	-	-
4	2210	Lekeapparater Loppedåpan	-	200	-	-	-	-	-	-
4	2210	Ventilasjonsanlegg Loppedåpan	200	-	-	-	-	-	-	-
4	2220	Støydemping SFO	300	-	-	-	-	-	-	-
4	2210	Ny barnehage	20 000	-	-	-	-	-	-	-
4	2610	Nødaggregat	300	-	-	-	-	-	-	-
4	2652	Utskifting av vinduer 2 leiligheter Mølleå	180	-	-	-	-	-	-	-
4	2652	Utskifting av 2 kjøkken leiligheter i Mølleå	120	-	-	120	-	-	-	-
4	3320	Asfaltering	300	300	300	300	-	-	-	-
4	3320	Reasfaltere Gurholtveien	-	-	2 100	-	-	-	-	-
4	3320	Utskifting av armatur til LED	120	120	-	-	-	-	-	-
4	3320	Gatelys Saga	200	-	-	-	-	-	-	-
4	3320	Finansiering Bypakka	720	720	720	720	-	-	-	-
4	3500	Oppgradering Siljan renseanlegg	150	-	-	-	-	-	-	-
4	3500	Sanering ledningsnett	2 000	-	-	-	-	-	-	-
4	3500	Høydebasseng for vann Snurråsen	-	1 500	-	-	-	-	-	-
4	3860	Sentrumsprosjektet	-	-	33 000	12 000	-	-	-	-
	Sum		25 690	4 090	36 970	13 940	-	-	-	-

Finansiering av investeringsprosjekter

Finansiering av investeringsprosjekter 2019 - 2022			2019			2020			2021			2022			
Ansvar	Funksjon	Prosjektnavn	Kostnad	Egen	Tilsk	Lån	Egen	Tilsk	Lån	Egen	Tilsk	Lån	Egen	Tilsk	Lån
1	1209	Oppfølging av plan for digitalisering	400	100			100			100			100		
1	1209	ITG	800	200			200			200			200		
1	1209	Oppgradering sak og arkivsystem	250				250								
2	2022	IKT grunnskole, barnehage og voksenopplæringen	1400	500			300			300			300		
3	2530	Ombygge en avd til rehabiliteringavd	300	300											
4	1300	Maling utvendig Kommunehuset	200										200		
4	1300	Reasfaltere og utvide parkering ved kommunehuset	250							250					
4	1300	Putse opp kommunehuset - kommunestyre	400						400						
4	2210	Lekeapparater Loppedåpan	200				200								
4	2210	Ventilasjonsanlegg Loppedåpan	200	200											
4	2210	Ny barnehage	20 000	15 000		5 000									
4	2220	Støydemping SFO	300	300											
4	2610	Nøddagregat	300			300									
4	2652	Utsifting av vinduer 2 leiligheter Mølleås	180	180											
4	2652	Utsifting av 2 kjøkken leiligheter i Mølleås	240	120									120		
4	3320	Asfaltering	1 200	300			300			300			300		
4	3320	Reasfaltere Gurholtveien	2 100							2 100					
4	3320	Utsifting av armatur til LED	240	120			120								
4	3320	Gatelys Saga	200	200											
4	3320	Finansiering Bypakka	2 880	720			720			720			720		
4	3500	Oppgradering Siljan renseanlegg	150			150									
4	3500	Sanering ledningsnett	2 000			2 000									
4	3500	Høydebasseng for vann Snurråsen	1 500						1 500						
4	3860	Sentrumsprosjektet	45 000							20 000		18 000			7 000
	Sum		80 690	18 240	-	7 450	2 190	-	1 900	23 970	-	18 000	1 940	-	7 000

Hovedoversikt Drift

Driftsbudsjett

	Rammeområder		Regn17	Bud18	Økplan19	Økplan20	Økplan21	Økplan22
1	Administrasjon	Utgift	21 761	28 305	27 670	25 963	23 575	22 538
		Inntekt	-855	-837	-880	-880	-880	-880
2	Oppvekst	Utgift	73 129	69 341	70 655	69 097	67 757	67 242
		Inntekt	-13 770	-8 728	-9 656	-8 224	-8 224	-8 224
3	Helse	Utgift	50 291	50 350	51 510	51 710	51 710	51 360
		Inntekt	-8 551	-6 178	-9 228	-9 328	-9 328	-7 928
4	Samfunn	Utgift	37 212	37 488	37 798	37 338	37 338	37 538
		Inntekt	-16 375	-15 650	-16 052	-16 052	-16 052	-16 052
6	Politikk	Utgift	3 706	5 111	5 111	5 111	5 111	5 111
		Inntekt	-136	-109	-109	-109	-109	-109
Sum rammeområder		Utgift	186 098	190 595	192 744	189 219	185 491	183 789
		Inntekt	-39 686	-31 502	-35 925	-34 593	-34 593	-33 193
		Netto	146 412	159 093	156 819	154 626	150 898	150 596
8 000	Skatter m.v.	Inntekt	-65 680	-65 493	-68 664	-68 664	-68 664	-68 664
8 400	Ramme- og statstilskudd	Inntekt	-77 153	-78 473	-80 815	-80 791	-80 614	-80 365
8 500	Flyktninger m.v.	Inntekt	-11 412	-8 324	-4 478	-2 400	-931	0
8 700	Statlige overføringer	Inntekt	-744	-656	-638	-627	-615	-599
	Inntekter fra rammeområdene	Inntekt	-39 686	-31 502	-35 925	-34 593	-34 593	-33 193
Sum driftsinntekter eksl. renter			-194 675	-184 448	-190 520	-187 075	-185 417	-182 821
Sum driftsutgifter eksl. renter			186 098	190 595	192 744	189 219	185 491	183 789
BRUTTO DRIFTSRESULTAT			-8 577	6 147	2 224	2 144	74	968
Renteinntekter og utbytte		Inntekt	-2 935	-1 643	-1 437	-1 656	-1 268	-1 142
Gevinst		Inntekt	0	0	0	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån		Inntekt	-16	0	0	0	0	0
= Eksterne finansinntekter			-2 951	-1 643	-1 437	-1 656	-1 268	-1 142
Renteutgifter og omkostninger		Utgift	1 574	2 131	2 861	3 719	4 638	5 263
Tap		Utgift	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån		Utgift	5 632	4 800	4 296	4 396	4 496	4 796
Sosial- og næringslån		Utgift	30	20	20	20	20	20
= Eksterne finansutgifter			7 236	6 951	7 177	8 135	9 154	10 079
186	Motpost avskrivninger	Inntekt	-7 362	-7 361	-7 361	-7 361	-7 361	-7 361
NETTO DRIFTSRESULTAT			-11 654	4 094	603	1 262	599	2 544
Interne finanstransaksjoner								
Bruk av tild. års regnsk. mindreforbr.		Inntekt	-16 044	0	0	0	0	0
Bruk av fond		Inntekt	-3 045	-4 094	-603	-1 262	-599	-2 544
Sum bruk av avsetninger			-19 088	-4 094	-603	-1 262	-599	-2 544
Overført til investeringsregnskapet		Utgift	0	0	0	0	0	0
Avsatt til fond		Utgift	18 849	0	0	0	0	0
Sum avsetninger			18 849	0	0	0	0	0
Udisponert (overskudd)			-11 893	0	0	0	0	0
Til inndekning senere år (underskudd)			0	0	0	0	0	0
Resultat etter interne finanstransaksjoner			0	0	0	0	0	0

Samlede prioriterte driftstiltak

Driftstiltak 2019 - 2022			Utgifter				Inntekter			
Ansvar	Funksjon		2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
15	2811	nav - reduksjon sosialstønad flyktninger	-	-100	-200	-300	-	-	-	-
15	2421	nav - reduksjon i flyktningkonsulent	-	-	-365	-365	-	-	-	-
15	2750	nav - reduksjon intro.stønad	-597	-1 454	-2 627	-2 814	-	-	-	-
80	1730	KLP - overført premiefond	-	-	-	-	-	-	-	-
80	8001	Eiendomsskatt - øker til 5 promille i 2022	-	-750	-1 500	-2 250	-	-	-	-
21	2150	Avvikling av gratis kjernetid SFO	-125	-300	-300	-300	-	-	-	-
21	2150	50 % fagarbeider (inkl sos. avg.)	100	250	250	250	-	-	-	-
23	2022	Avvikling spesialtilbud enkeltelev	-	-525	-1 300	-1 300	-	-	-	-
23	2022	Avvikling spesialtilbud enkeltelev	-	-175	-300	-300	-	-	-	-
21	2020	100% spesialpedagog (inkl sos. avg.)	680	680	680	680	-	-	-	-
26	2011	Pedagognorm barnehage	50	600	600	600	-	-	-	-
24	2332	75 % Miljøterapeut (inkl sos. avg.)	306	-	-	-	-	-	-	-
20	2130	Avvikling VO	303	-774	-1 024	-1 274	-928	504	504	504
24	2020	Avvikling tilretteleggings ressurs 70 %	-	-	-190	-455	-	-	-	-
30	2530	Gjestepasienter andre kommuner	700	700	700	350	-2 800	-2 800	-2 800	-1 400
30	2530	Økt brukerbetaling	-	-	-	-	-250	-250	-250	-250
31	2410	Psykologtjeneste - lovpålagt	-	200	200	200	-	-	-	-
31	2410	Styrket legetj.samfunnsmed/tilsynslege	200	200	200	200	-	-	-	-
35	2531	Økte lønnskostnader	260	260	260	260	-	-100	-100	-100
12	1204	Økte kostnader ITG	100	100	100	100	-	-	-	-
40	3010	Utarbeidelse av kommuneplan	-250	-250	-250	-250	-	-	-	-
41	3320	Bytte vinduer, dører og port Tudal	160	-	-	-	-	-	-	-
45	2210	Oppgradering av uteområdet L.dåpan	150	-	-	-	-	-	-	-
45	2652	Økte husleier	-	-	-	-	-402	-402	-402	-402
45	3860	Sentrumsbygg	-	-	-	200	-	-	-	-
45	3860	Maling utvendig Øverbøstua	150	-	-	-	-	-	-	-
	Sum		2 187	-1 338	-5 066	-6 768	-4 380	-3 048	-3 048	-1 648

Netto resultatgrad (netto driftsresultat i % av sum driftsinntekter eksl. renter)

	Regn17	Bud18	Økpl19	Økpl20	Økpl21	Økpl22
Netto driftsresultat	5,99	-2,22	-0,32	-0,67	-0,32	-1,39

Dekningsgrad for kommunaltekniske tjenester

	Regn17	Bud18	Økpl19	Økpl20	Økpl21	Økpl22
Vann	100	100	100	100	100	100
Kloakk (avløp)	100	100	100	100	100	100
Renovasjon	100	100	100	100	100	100
Feiing (brann)	100	100	100	100	100	100

Renteutgifter og låneavdrag

	Regn17	Bud18	Økpl19	Økpl20	Økpl21	Økpl22
Netto renteutgifter	-1 361	488	1 424	2 063	3 370	4 121
Netto gjeldsavdrag	5 646	4 820	4 316	4 416	4 516	4 816
Sum renteutgifter og gjeldsavdrag	4 285	5 308	5 740	6 479	7 886	8 937

Arbeidskapital, langsiktig gjeld og fond

	Regn17	Bud18	Økpl19	Økpl20	Økpl21	Økpl22
Arbeidskapital	82 385	75 715	70 884	67 432	42 863	38 379
Langsiktig gjeld (inkl. pensjon)	371 865	402 345	400 341	397 007	402 097	402 493
Fond	62 816	56 146	51 315	47 863	23 294	18 810

Garantiansvar

	Regn17	Bud18	Økpl19	Økpl20	Økpl21	Økpl22
Garanti gitt til Renovasjon i Grenland IKS	510	499	489	478	468	458
Garanti gitt til Siljan menighetsråd, kirke	113	100	88	75	63	50
Garanti gitt til Siljan menighetsråd, kirkegård	19	-	-	-	-	-
Garanti gitt til Siljan menighetsråd, varmeanlegg	218	210	203	195	188	180
Garanti gitt til Siljan menighetsråd, sprinkleranlegg	1 199	1 005	873	741	609	538
Sum garantiansvar	2 058	1 814	1 652	1 489	1 327	1 226

Avslutning

Økonomiplanen gir prioriteringer i kommende fireårsperiode, og planen er bindende for kommunens økonomiforvaltning iht. kommunelovens § 44. Planen oppfylder de formelle krav til driftsbalanse ved bruk av disposisjonsfond og ubundne investeringsfond. Disposisjonsfond vil ved utgangen av planperioden estimeres til å være 6,6 millioner kroner og ubundne investeringsfond estimeres til å være 6,7 millioner kroner.

I % av driftsinntektene tilsvarer disposisjonsfond 3,6 % ved periodens slutt. Dette er ifølge KS en indikasjon på begrenset økonomisk handlefrihet. Disposisjonsfondet bør ligge mellom 5 – 10 % av driftsinntektene for at kommunen skal ha en moderat til god økonomisk handlefrihet.

Estimatene på fondsbruk inkluderer kun planlagte kostnader og det vil etter all erfaring belastes mer på fond gjennom planperioden som ikke er kjent per dags dato. Det er nødvendig å ha midler tilgjengelig på ubundne fond for å kunne håndtere uforutsette utgifter gjennom planperioden.